

Uitgave
in de Nederlandse taal

Mededelingen en bekendmakingen

<u>Nummer</u>	Inhoud	Bladzijde
	<i>I Mededelingen</i>	
	Commissie	
2003/C 67/01	Wisselkoersen van de euro	1
2003/C 67/02	Steunmaatregelen van de Staten — Duitsland — Steunmaatregel C 11/03 (ex NN 160/02) — Reddingssteun ten gunste van Fairchild Dornier GmbH — Uitnodiging om overeenkomstig artikel 88, lid 2, van het EG-Verdrag opmerkingen te maken ⁽¹⁾	2
2003/C 67/03	Voorafgaande aanmelding van een concentratie (Zaak COMP/M.3067 — Intesa/Capitalia/IMI Investimenti/Unicredito/Fidis Retail) ⁽¹⁾	9
	EUROPESE ECONOMISCHE RUIMTE	
	Raadgevend Comité van de EER	
2003/C 67/04	Resolutie van het Raadgevend Comité van de EER van 26 juni 2002 over de uitbreiding en de toekomst van de EER	10
2003/C 67/05	Resolutie van het Raadgevend Comité van de EER van 26 juni 2002 over governance en maatschappelijk verantwoord ondernemen in een geglobaliseerde wereld	14
	Toeziethoudende Autoriteit van de EVA	
2003/C 67/06	Bekendmaking van de Toeziethoudende Autoriteit van de EVA — Bekendmaking van de Commissie inzake overeenkomsten van geringe betekenis die de mededinging niet merkbaar beperken in de zin van artikel 53, lid 1, van de EER-Overeenkomst (de minimis)	20

Bericht aan de lezers (zie bladzijde 3 van de omslag)

MEDEDELING

Op 21 maart 2003 wordt in het *Publicatieblad van de Europese Unie* C 68 A de „Gemeenschappelijke rassenlijst voor groentegewassen — Vijftiende aanvulling bij de eenentwintigste volledige uitgave” gepubliceerd.

Abonnees van het Publicatieblad ontvangen gratis een exemplaar naar gelang van het aantal en van de ta(a)l(en) van hun abonnement(en). Hun wordt verzocht onderstaande bestelbon, naar behoren ingevuld, met opgave van hun abonneenummer (code aan de linkerkant van elk etiket, beginnende met O/.), te retourneren. Dit gratis aanbod geldt gedurende een jaar, met ingang van de verschijningsdatum van het betrokken Publicatieblad.

Niet-abonnees kunnen dit Publicatieblad tegen betaling verkrijgen bij een van onze verkoopkantoren (zie achterzijde).

Het Publicatieblad kan net als alle Publicatiebladen (L, C, CE) gratis op de website <http://europa.eu.int/eur-lex> worden geraadpleegd.

BESTELBON

Bureau voor officiële publicaties der Europese Gemeenschappen

Dienst Abonnementen
2, rue Mercier
L-2985 Luxemburg

Mijn abonneenummer is: O/.

Gelieve mij . . . gratis exempla(a)r(en) van het **Publicatieblad C 68 A/2003**, waarop ik recht heb door mijn abonnement(en), toe te sturen.

Naam:

Adres:

.....

Datum: Handtekening:

I

(Mededelingen)

COMMISSIE

Wisselkoersen van de euro ⁽¹⁾

19 maart 2003

(2003/C 67/01)

1 euro =

Munteenheid			Munteenheid		
		Koers			Koers
USD	US-dollar	1,057	LVL	Letlandse lat	0,6175
JPY	Japanse yen	126,08	MTL	Maltese lira	0,422
DKK	Deense kroon	7,4288	PLN	Poolse zloty	4,3032
GBP	Pond sterling	0,6787	ROL	Roemeense leu	35 395
SEK	Zweedse kroon	9,196	SIT	Sloveense tolar	231,9725
CHF	Zwitserse frank	1,4713	SKK	Slovaakse koruna	41,725
ISK	IJslandse kroon	84,49	TRL	Turkse lira	1 796 000
NOK	Noorse kroon	7,8785	AUD	Australische dollar	1,7863
BGN	Bulgaarse lev	1,95	CAD	Canadese dollar	1,5675
CYP	Cypriotische pond	0,58377	HKD	Hongkongse dollar	8,2437
CZK	Tsjechische koruna	31,57	NZD	Nieuw-Zeelandse dollar	1,9212
EEK	Estlandse kroon	15,6466	SGD	Singaporese dollar	1,8697
HUF	Hongaarse forint	245,33	KRW	Zuid-Koreaanse won	1 328,65
LTL	Litouwse litas	3,4523	ZAR	Zuid-Afrikaanse rand	8,6616

⁽¹⁾ Bron: door de Europese Centrale Bank gepubliceerde referentiekosten.

STEUNMAATREGELEN VAN DE STATEN — DUITSLAND

Steunmaatregel C 11/03 (ex NN 160/02) — Reddingssteun ten gunste van Fairchild Dornier GmbH

Uitnodiging om overeenkomstig artikel 88, lid 2, van het EG-Verdrag opmerkingen te maken

(2003/C 67/02)

(Voor de EER relevante tekst)

De Commissie heeft Duitsland bij schrijven van 5 februari 2003 dat na deze samenvatting in de authentieke taal is weergegeven, in kennis gesteld van haar besluit tot inleiding van de procedure van artikel 88, lid 2, van het EG-Verdrag ten aanzien van de bovengenoemde steunmaatregel.

Belanghebbenden kunnen hun opmerkingen over de betrokken steunmaatregel ten aanzien waarvan de Commissie de procedure inleidt, maken door deze binnen een maand vanaf de datum van deze bekendmaking te zenden aan:

Europese Commissie
Directoraat-generaal Concurrentie
Directoraat H
B-1049 Brussel
Fax (32-2) 296 98 16.

Deze opmerkingen zullen ter kennis van Duitsland worden gebracht. Een belanghebbende die opmerkingen maakt, kan, met opgave van redenen, schriftelijk verzoeken om vertrouwelijke behandeling van zijn identiteit.

SAMENVATTING

Procedure

Op 19 juli 2002 keurde de Commissie reddingssteun goed ten gunste van Dornier. De steun bestond in een garantie voor drie maanden. Op 6 augustus 2002 meldde Duitsland bij de Commissie zijn voornemen aan om de goedgekeurde garantie te verlengen. Op 16 augustus 2002 en 1 oktober 2002 werd om aanvullende informatie verzocht. Duitsland antwoordde op 13 september 2002 en 12 november 2002. Aanvullende details werden op 18 december 2002 verstrekt.

Beschrijving

De onderneming: Dornier is een Duitse vliegtuigproducent die sinds 1996 in handen is van Fairchild Aerospace, een onderneming uit de Verenigde Staten. Dornier vervaardigt regionale vliegtuigen en vliegtuigonderdelen. Het bedrijf is gevestigd in Oberpfaffenhofen-Wessling (Beieren), waar het 3 600 mensen tewerkstelde. De productie-eenheden en kantoren in de Verenigde Staten werden geliquideerd. In maart 2002 vroeg de onderneming het faillissement aan. De faillissementsprocedure startte op 2 april 2002.

De maatregelen: Op 19 juli 2002 hechtte de Commissie haar goedkeuring aan een ondergeschikte garantie ten belope van 50 % op een lening van 90 miljoen USD van de Federale regering en de vrijstaat Beieren. De garantie werd voor de periode waarom Duitsland had verzocht (drie maanden) goed-

gekeurd als reddingssteun. Deze periode nam een aanvang op de datum van goedkeuring en eindigde op 20 september 2002.

Thans heeft Duitsland een verlenging van de garantie tot 20 december 2002, d.w.z. drie bijkomende maanden, aangemeld, opdat de onderneming zou kunnen overleven terwijl verder wordt gezocht naar een financiële partner. De voorwaarden van de garantie blijven ongewijzigd. Zij heeft betrekking op dezelfde lening, die niet volledig werd opgebruikt.

In deze tweede aanmelding is een bijkomende maatregel vervat: de overname door de Bundesanstalt für Arbeit — een arbeidsbureau van de overheid — van 19,2 miljoen EUR van de totale kosten van een sociaal plan dat was overeengekomen tussen het management van de onderneming en de vertegenwoordigers van het personeel teneinde het aantal werknemers van 3 600 terug te brengen tot 1 800. De totale kosten van dit sociaal plan bedragen 29,5 miljoen EUR. De overblijvende 10,3 miljoen EUR zouden door de onderneming worden gedragen, naar wordt beweerd door middel van de cash-flow en een afzonderlijk bankkrediet (onbepaald) dat tegen marktvoorwaarden zou worden verkregen.

Beoordeling

In het kader van deze voorlopige beoordeling meent de Commissie dat niet alleen de verlenging van de garantie maar ook de maatregelen van de Bundesanstalt für Arbeit, goedgekeurd op grond van artikel 254 van de Duitse sociale wetgeving („SGB III”), als steun moeten worden beschouwd.

Op basis van de verstrekte informatie formuleert de Commissie ernstige twijfels over de verenigbaarheid van de steun aan Dornier. Het aanmerken van de steun als reddingssteun roept ernstige twijfels op ten aanzien van de vorm van de steun, de duur, de doelstelling en het feit of het bedrag beperkt is tot het strikte minimum. Het aanmerken van de steun als herstructureringssteun roept ernstige twijfels op betreffende het herstel van de duurzame levensvatbaarheid van de failliete onderneming, aangezien geen solide herstructureringsplan bestaat, en het ontbreken van een aanzienlijke bijdrage tot de herstructurering.

Derhalve heeft de Commissie besloten de formele onderzoek-procedure in te leiden om na te gaan of de maatregelen staats-steun vormen en of zij verenigbaar zijn met de gemeenschap-pelijke markt.

Overeenkomstig artikel 14 van Verordening (EG) nr. 659/1999 van de Raad kan alle onrechtmatige steun van de begunstigde worden teruggevorderd.

TEKST VAN DE BRIEF

„Die Kommission teilt der Bundesrepublik Deutschland mit, dass sie nach Prüfung der von den deutschen Behörden zu der vorerwähnten Maßnahme übermittelten Angaben beschlossen hat, das Verfahren nach Artikel 88 Absatz 2 EG-Vertrag einzuleiten.

I. VERFAHREN

1. Am 19. Juni 2002 genehmigte die Kommission eine Rettungsbeihilfe zugunsten der Fairchild Dornier GmbH (nachstehend „Dornier“) ⁽¹⁾. Die Beihilfe bestand in einer Bürgschaft für drei Monate.
2. Mit Schreiben vom 6. August 2002, das am selben Tag eingetragen wurde, teilte Deutschland der Kommission seine Absicht mit, die genehmigte Bürgschaft zu verlängern. Die Verlängerung der Bürgschaft wurde als neue Maßnahme eingestuft und zunächst als angemeldete Beihilfe unter der Nummer 515/2002 registriert. Im Verlaufe einer ersten Prüfung zeigte sich, dass die Bürgschaft bereitgestellt worden ist, ohne die Genehmigung der Kommission abzuwarten. Daraufhin wurde der Vorgang als nicht angemeldete Beihilfe unter der Nummer NN 160/2002 eingetragen.
3. Mit Schreiben vom 16. August 2002 forderte die Kommission zusätzliche Angaben an, die Deutschland mit Schreiben vom 12. September 2002 übermittelte, das am folgenden Tag eingetragen wurde. Die Antwort Deutschlands rief ernste Bedenken hervor, denen die Kommission in ihrem Schreiben vom 1. Oktober 2002 Ausdruck gab. Deutschland antwortete darauf mit Schreiben vom 12. November

2002, das am selben Tag eingetragen wurde. Ergänzende Klarstellungen gingen am 18. Dezember 2002 ein.

II. BESCHREIBUNG

Das begünstigte Unternehmen

4. Die Fairchild Dornier GmbH ist ein deutscher Flugzeughersteller mit einer langen Betriebsgeschichte und Tradition. Die frühere Dornier Luftfahrt GmbH gehörte 1988 bis 1996 Daimler-Benz Aerospace (DASA). 1996 erwarb das US-amerikanische Unternehmen Fairchild Aerospace eine Mehrheitsbeteiligung an dem Unternehmen, das daraufhin in Fairchild Dornier GmbH (nachstehend „Dornier“) umbenannt wurde.
 5. Dornier stellt Regionalflugzeuge und Flugzeugkomponenten her. Das Unternehmen wurde nach deutschem Recht als GmbH gegründet und ist in Deutschland (Wessling) eingetragen. Die Produktionsbetriebe und der Hauptsitz liegen in Oberpfaffenhofen-Wessling, wo derzeit rund 3 600 Mitarbeiter beschäftigt sind.
 6. Fairchild Aerospace gehört der Clayton, Dubilier & Rice, Inc. sowie der Allianz Capital Partners GmbH. Clayton, Dubilier & Rice, Inc. ist eine private Investitionsgesellschaft mit Filialen in New York, Menlo Park (Kalifornien) und London. Die Allianz Capital Partners GmbH ist das Privatunternehmen der Allianzgruppe, einem der führenden europäischen Versicherungskonzerne mit Sitz in München.
 7. Dornier stellte im März 2002 einen Insolvenzantrag. Das Insolvenzverfahren wurde am 2. April 2002 eröffnet. Presseberichten zufolge prüfen die nationalen Gerichte derzeit, ob das Verfahren seine Richtigkeit hat. Die Presse berichtete außerdem, dass ein Teil der Tätigkeitsbereich des Unternehmens auf dem Markt verkauft werden wird und ein Teil voraussichtlich geschlossen wird.
- ##### Der Markt
8. Dornier baut Regionalflugzeuge sowie Flugzeugkomponenten. Der einzige europäische Wettbewerber auf dem Markt für Regionalflugzeuge ist nunmehr ATR ⁽²⁾, da sich die britische Aerospace vor kurzem aus diesem Markt zurückgezogen hat. Weitere Wettbewerber auf dem Weltmarkt sind der kanadische Flugzeugbauer Bombardier und der brasilianische Flugzeugbauer Embraer. Gemessen an der Zahl der verkauften Flugzeuge ist Bombardier inzwischen der weltweit führende Hersteller, gefolgt von Embraer. Auf dem Markt für Flugzeugkomponenten betätigen sich verschiedene europäische (z. B. das schwedische Unternehmen Saab und das niederländische Unternehmen Stork) sowie nichteuropäische Wettbewerber.

⁽¹⁾ N 267/2002, SG(2002) D/230289 vom 19.6.2002.

⁽²⁾ Ein Konsortium, in dem sich EADS (European Aeronautic Defence and Space Company) und Alenia Aerospazio zusammengeschlossen haben.

Die Finanzmaßnahmen

9. Am 19. Juni 2002 genehmigte die Kommission eine 50%ige Ausfallbürgschaft der Bundesregierung und des Freistaats Bayern für ein Darlehen in Höhe von 90 Mio. USD. Die Bürgschaft wurde als mit dem EU-Vertrag zu vereinbarende Rettungsbeihilfe betrachtet. Die Kommission genehmigte die Beihilfe für den von Deutschland beantragten Zeitraum, d. h. für drei Monate. Dieser Zeitraum sollte mit der Genehmigung beginnen und am 20. September 2002 auslaufen.
10. Die neu notifizierte Beihilfe bestand nach deutschen Angaben aus einer Verlängerung der genehmigten Bürgschaft bis zum 20. Dezember 2002, d. h. um drei weitere Monate. Das Unternehmen — so die deutschen Behörden —, dem es nicht gelungen sei, im Laufe der ursprünglich vorgesehenen Frist von drei Monaten einen Finanzpartner zu finden, benötige mehr Zeit. Mit der Verlängerung der Bürgschaft solle der Fortbestand des Unternehmens gesichert und weiter nach einem Finanzpartner gesucht werden.
11. Die Bedingungen der Bürgschaft bleiben unverändert. Die Bürgschaft bezieht sich auf denselben Kredit, der nach deutschen Angaben nicht voll ausgeschöpft wurde. Wie in der Entscheidung der Kommission vom 19. Juni 2002 erläutert, beläuft sich der Kredit auf insgesamt 90 Mio. USD und wurde von einem Bankenkonsortium für die Zeit vom 22. April 2002 bis 31. März 2003 ausgereicht.
12. In der Anmeldung vom 6. August 2002 wird eine weitere Maßnahme erwähnt. Deutschen Angaben zufolge muss die derzeitige Beschäftigtenzahl von 3 600 auf 1 800 verringert werden. Hierzu hat die Unternehmensleitung mit den Personalvertretern einen Sozialplan ausgehandelt. Die darin vorgesehenen Maßnahmen sollen die Wiedereingliederung der Beschäftigten in den Arbeitsmarkt unterstützen. Der Plan trat am 1. Juli 2002 in Kraft, doch ist die Kommission nicht über dessen Gesamtdauer informiert worden. Die Kosten des Sozialplans belaufen sich auf insgesamt 29,5 Mio. EUR. Die Bundesanstalt für Arbeit wird 19,2 Mio. EUR und das Unternehmen die verbleibenden 10,3 Mio. EUR übernehmen. Nach deutschen Angaben wird der Beitrag von Dornier zum Sozialplan über den Cash-flow und einen gesonderten Bankkredit finanziert, der zu Marktbedingungen aufgenommen werden soll. Die Bundesanstalt für Arbeit hat bereits ca. 12,2 Mio. EUR gezahlt.

III. WÜRDIGUNG

13. Gemäß Artikel 6 Absatz 1 der Verordnung (EG) Nr. 659/1999 des Rates vom 22. März über besondere Vorschriften für die Anwendung von Artikel 93 EG-Vertrag⁽³⁾ soll eine Entscheidung über die Eröffnung des förmlichen Prüfverfahrens eine vorläufige Würdigung des Beihilfecharakters der Maßnahmen enthalten und Bedenken hinsichtlich ihrer Vereinbarkeit darstellen.

Staatliche Beihilfe im Sinne von Artikel 87 Absatz 1 EG-Vertrag

14. Gemäß Artikel 87 Absatz 1 EG-Vertrag sind Beihilfen, die durch die Begünstigung bestimmter Unternehmen oder Produktionszweige den Wettbewerb verfälschen oder zu verfälschen drohen, mit dem Gemeinsamen Markt unvereinbar, soweit sie den Handel zwischen Mitgliedstaaten beeinträchtigen und soweit der Vertrag nichts anderes bestimmt. Daher muss die Kommission die verschiedenen Maßnahmen prüfen, um festzustellen, ob staatliche Beihilfen vorliegen.
15. Als Erstes ist die Verlängerung der 50%igen Bürgschaft zu würdigen. Wie in der Entscheidung der Kommission vom 19. Juni 2002 festgestellt — was von Deutschland zu keiner Zeit bestritten wurde —, wird die Bürgschaft aus staatlichen Mitteln gewährt und verschafft dem Unternehmen in Schwierigkeiten einen Vorteil, den es von einem Privatinvestor nicht erhalten hätte. Da in dem betreffenden Wirtschaftszweig Wettbewerb und Handel bestehen, kann die finanzielle Begünstigung eines Unternehmens gegenüber seinen Wettbewerbern den Wettbewerb verfälschen und den Handel zwischen Mitgliedstaaten beeinträchtigen. Folglich wurde die Bürgschaft als staatliche Beihilfe im Sinne von Artikel 87 Absatz 1 EG-Vertrag betrachtet. Die Kommission erinnert in der Entscheidung vom 19. Juni 2002 daran, dass die Bürgschaft nur für den von Deutschland beantragten Zeitraum von drei Monaten genehmigt wird. Eine Verlängerung der Bürgschaft um weitere drei Monate stellt eine zusätzliche Begünstigung des Unternehmens dar und ist als neue Beihilfe anzusehen. Die Kommission stellt fest, dass Deutschland diese Auffassung nicht bestreitet und die Maßnahme als neue Rettungsbeihilfe angemeldet hat. Daher würdigt die Kommission die Verlängerung der Bürgschaft als staatliche Beihilfe im Sinne von Artikel 87 Absatz 1 EG-Vertrag.
16. Zum Zweiten ist der Beitrag der Bundesanstalt für Arbeit in Höhe von 19,2 Mio. EUR zu den Kosten des Sozialplans zu würdigen. Diese Maßnahme wurde auf Grundlage von §§ 254 des Deutschen Sozialgesetzbuchs III angenommen. Nach deutscher Auffassung stellt die Maßnahme keine staatliche Beihilfe dar, da sie dem zu entlassenden Teil der Belegschaft unmittelbar zugute kommt. Die im Rahmen des Sozialplans zu finanzierenden Maßnahmen werden von Deutschland als individuelle Unterstützung der Beschäftigten beschrieben, die darauf ausgerichtet sind, deren Stärken und Schwächen zu ermitteln, Ziele festzulegen, Schulungen und mobilitätsfördernde Maßnahmen durchzuführen, eine Jobbörse zu organisieren usw. Für die Dauer der Sozialplans, die von Deutschland nicht angegeben wurde, werden die Löhne bis zu 80 % durch diese Sozialmaßnahme ersetzt. Die Beschäftigten verzichten auf die verbleibenden 20 % ihrer Löhne für die Gesamtdauer des Sozialplans. Nach Abschluss des Sozialplans wird die Hälfte der Belegschaft entlassen. Wäre der Plan nicht ausgehandelt worden, wäre nach deutschen Angaben die halbe Belegschaft unverzüglich entlassen worden und das Unternehmen wäre nicht in der Lage gewesen, für diese Kosten aufzukommen. Folglich stellt Deutschland fest, dass alleinige Begünstigte die Beschäftigten sind, die auf unbestimmte Dauer zumindest 80 % ihres Lohns erhalten und denen Fördermaßnahmen angeboten werden, um noch vor der Entlassung eine Wiedereingliederung in den Arbeitsmarkt zu ermöglichen.

⁽³⁾ ABl. L 83 vom 27.3.1999, S. 1.

17. Die Kommission kann sich zum jetzigen Zeitpunkt der deutschen Auffassung, diese Maßnahmen seien keine Beihilfen, nicht anschließen. In der Rechtsprechung des Europäischen Gerichtshofs heißt es dazu: „Der Begriff der Beihilfe umfasst die von den staatlichen Stellen gewährten Vorteile, die in verschiedener Form die Belastungen mindern, die ein Unternehmen normalerweise zu tragen hat. Die teilweise Befreiung von den Soziallasten, die Arbeitgeber in einem bestimmten Sektor zu tragen haben, ist eine Beihilfe im Sinne von Artikel 92 Absatz 1 EG-Vertrag (nach Änderung jetzt Artikel 87 Absatz 1 EG), wenn diese Maßnahme diese Unternehmen teilweise von den finanziellen Lasten freistellen soll, die sich aus der normalen Anwendung des allgemeinen Sozialversicherungssystems ergeben, ohne dass diese Befreiung durch die Natur oder den inneren Aufbau dieses Systems gerechtfertigt ist. Staatliche Eingriffe sind nicht schon wegen ihres sozialen Charakters von einer Einordnung als Beihilfen im Sinne des Artikels 92 EG-Vertrag ausgenommen.“⁽⁴⁾ Wie anlässlich einer Besprechung mit den deutschen Behörden erläutert wurde, ist nicht auszuschließen, dass Maßnahmen nach §§ 254 ff. SGB III als staatliche Beihilfe eingestuft werden können⁽⁵⁾.
18. Im anstehenden Fall kann die Kommission bisher nicht ausschließen, dass Dornier die gesamten Kosten des mit den Personalvertretern ausgehandelten Sozialplans selbst getragen hätte. Außerdem werden während der unbefristeten Laufzeit des Plans die Löhne der Beschäftigten durch Zuwendungen ersetzt, die im Rahmen des Sozialplans vereinbart wurden. Es ist unklar, ob die Beschäftigten nur an den Maßnahmen im Rahmen dieses Sozialplans teilnehmen oder sie auch im Unternehmen tätig sein werden. Den von Deutschland an die Kommission übermittelten Unterlagen zufolge wird die wöchentliche Arbeitszeit um 21 % reduziert. Es wird jedoch nicht erwähnt, dass die gesamte reduzierte Arbeitszeit diese Maßnahmen im Rahmen des Sozialplans gewidmet sein wird. Folglich kann die Kommission nicht ausschließen, dass die Beschäftigten weiterhin im Unternehmen tätig sein werden und, wenn diese der Fall ist, in welchen Bereichen. In diesem Zusammenhang hat der Europäische Gerichtshof festgestellt, dass „Kosten für die Entlohnung der Beschäftigten jedoch wesensmäßig und unabhängig davon, ob sie auf gesetzlichen Verpflichtungen oder Tarifverträgen beruhen oder nicht, die Bilanz der Unternehmen belasten“⁽⁶⁾. Da der Sozialplan zu 65 % von der Bundesanstalt für Arbeit finanziert wird, kann nicht ausgeschlossen werden, dass diese Stelle während der Laufzeit des Plans für 65 % der Löhne der Belegschaft aufkommt und dass Dornier folglich für einen unbefristeten Zeitraum von Kosten entlastet werden könnte, die das Unternehmen andernfalls selbst tragen würde.
19. Deutschland verweist darauf, dass Dornier einen Teil der Kosten des Sozialplans über den Cash-flow und einen gesonderten, nicht näher definierten Bankkredit zu Marktkonditionen finanzieren wird. Nach Auffassung der
- Kommission ist fragwürdig, wie das Unternehmen, das seit April 2002 zahlungsunfähig ist, genügend Cash-flow erwirtschaften soll, um die verbleibenden 35 % der Sozialplankosten zu tragen. Da außerdem bereits alle verfügbaren Vermögensgegenstände zur Kreditbeschaffung herangezogen wurden, ist zweifelhaft, dass das Unternehmen einen zusätzlichen Kredit zu Marktkonditionen erhält. Selbst wenn es Dornier effektiv gelingen sollte, für die verbleibenden 35 % des Sozialplans aufzukommen, ändert dies nichts an der Tatsache, dass 65 % dieser Lohnersatzkosten von einer staatlichen Stelle finanziert werden.
20. Abschließend stellt Deutschland fest, dass alle von der Bundesanstalt für Arbeit gezahlten Beträge in die Insolvenzmasse einfließen und folglich dem Unternehmen keinen Vorteil verschaffen. Im Rahmen dieser vorläufigen Würdigung gelangt die Kommission jedoch zu der Auffassung, dass Dornier mittels dieser Maßnahmen in die Lage versetzt wird, seinen Betrieb weiterzuführen, ohne für 65 % der Löhne der Hälfte seiner Belegschaft aufzukommen. Diese Kosten sollten nach Kommissionsauffassung von Dornier allein getragen werden. Deshalb verschafft der Beitrag der Bundesanstalt für Arbeit zu dem Sozialplan dem Unternehmen möglicherweise einen Vorteil, der, wenn er tatsächlich zurückgefordert würde, mit einem zinslosen Darlehen vergleichbar ist. Dieser mögliche Vorteil wird nicht dadurch aufgehoben, dass die Bundesanstalt für Arbeit versucht, die Beträge im Rahmen des Insolvenzverfahrens zurückzuerlangen. Zum jetzigen Zeitpunkt kann die Kommission nur bezweifeln, dass ein marktwirtschaftlicher Unternehmer dem Unternehmen einen vergleichbaren Vorteil gewährt hätte: erstens aufgrund der reduzierten Möglichkeit, dieses Geld wiederzubekommen, und zweitens aufgrund des Fehlens jeglicher Einnahmen für die Bundesanstalt für Arbeit.
21. Deshalb sind die Maßnahmen der Bundesanstalt für Arbeit bei der vorläufigen Würdigung als Beihilfe im Sinne des Artikels 87 Absatz 1 EG-Vertrag zu werten.
22. Darüber hinaus dürfte der Abbau der Dornier-Belegschaft von 3 600 auf 1 800 Mitarbeiter sehr hohe Kosten verursachen, die in der Regel die Hauptkomponente eines Sozialplans ausmachen. Die Kommission ist nicht darüber informiert, wie die Abfindungskosten von dem Unternehmen finanziert werden. Die Personalkosten für die verbleibende Hälfte der Belegschaft werden nach deutschen Angaben über den Cash-flow finanziert. Auch hier ist zweifelhaft, ob das Unternehmen diesen Cash-flow erwirtschaften kann.
23. Daher kann in der jetzigen Phase nicht ausgeschlossen werden, dass die Abfindungs- und Lohnkosten des verbleibenden Teils der Belegschaft durch weitere staatliche Beiträge finanziert werden. Sollte dies der Fall sein, stellt die Kommission fest, dass Erwägungsgrund 59 der Leitlinien der Gemeinschaft für staatliche Beihilfen zur Rettung und Umstrukturierung von Unternehmen in Schwierigkeiten⁽⁷⁾ Folgendes bestimmt: „Die Verpflichtungen zur Zahlung von Abfindungen und/oder Vorruhestandsgeld, die einem Unternehmen aufgrund arbeitsrechtlicher Vorschriften oder

⁽⁴⁾ Urteil des Gerichtshofs vom 5. Oktober 1999 in der Rechtssache C-251/97: Französische Republik gegen Kommission der Europäischen Gemeinschaften, Sammlung der Rechtsprechung 1999, S. I-6639.

⁽⁵⁾ 23. und 24. September 2002 in Berlin.

⁽⁶⁾ Europäischer Gerichtshof vom 12.12.2002, C-5/01, Belgien/Kommission.

⁽⁷⁾ ABl. C 288 vom 9.10.1999.

tariflicher Vereinbarungen mit den Gewerkschaften bei Entlassungen obliegen, verursachen Kosten, die zu den aus Eigenmitteln zu deckenden normalen Kosten eines Unternehmens gehören. Daher ist jeder staatliche Beitrag zu diesen Kosten unabhängig davon, ob er direkt an das Unternehmen oder über eine andere staatliche Stelle an die Arbeitnehmer gezahlt wird, als Beihilfe anzusehen.“ Sollte die Bundesanstalt für Arbeit oder eine andere staatliche Stelle für die Lohn- und/oder Abfindungskosten aufkommen, wäre dies als staatliche Beihilfe anzusehen. Die Kommission erinnert daran, dass Deutschland aufgrund des Vertrags verpflichtet ist, jede Beihilfe im Sinne von Artikel 87 Absatz 1 EG-Vertrag vor der Gewährung anzumelden.

Vereinbarkeit der Beihilfe mit dem Gemeinsamen Markt

24. Artikel 87 Absätze 2 und 3 EG-Vertrag sehen Ausnahmen von dem allgemeinen Beihilfeverbot des Absatzes 1 vor.
25. Zum jetzigen Zeitpunkt ist die Kommission der Ansicht, dass die in Artikel 87 Absatz 2 EG-Vertrag vorgesehene Ausnahmen im vorliegenden Fall nicht anwendbar sind, da es sich weder um Beihilfen sozialer Art an einzelne Verbraucher noch um Beihilfen zur Beseitigung von Schäden, die durch Naturkatastrophen oder sonstige außergewöhnliche Ereignisse entstanden sind, oder Beihilfen für die Wirtschaft bestimmter, durch die Teilung Deutschlands betroffener Gebiete der Bundesrepublik Deutschland handelt.
26. Artikel 87 Absatz 3 Buchstabe a) und Buchstabe c) EG-Vertrag sehen weitere Ausnahmen vor. Da mit der Beihilfe kein regionales Ziel verfolgt wird, sondern ein Unternehmen in Schwierigkeiten gerettet werden soll, ist die Kommission zum jetzigen Zeitpunkt der Ansicht, dass lediglich die Ausnahme des Artikels 87 Absatz 3 Buchstabe c) EG-Vertrag in Betracht kommt. Danach können Beihilfen zur Förderung der Entwicklung gewisser Wirtschaftszweige oder Wirtschaftsgebiete als mit dem Gemeinsamen Markt vereinbar angesehen werden, soweit sie die Handelsbedingungen nicht in einer Weise verändern, die dem gemeinsamen Interesse zuwiderläuft. Zur Würdigung staatlicher Rettungs- und Umstrukturierungsbeihilfen hat die Kommission einschlägige Leitlinien herausgegeben („Leitlinien für die Beurteilung von staatlichen Beihilfen zur Rettung und Umstrukturierung von Unternehmen in Schwierigkeiten“⁽⁸⁾).
27. Die Verlängerung der Bürgschaft wurde als Rettungsbeihilfe angemeldet und wird als solche bewertet. Allerdings ist die Kommission der Auffassung, dass die Verlängerung der Bürgschaft als Teil des gesamten Rettungspakets für Dornier zu würdigen ist, d. h. zusammen mit den bisher mitgeteilten Maßnahmen der Bundesanstalt für Arbeit. Daher wird die Kommission zunächst prüfen, ob das Maßnahmenpaket als Rettungsbeihilfe eingeordnet werden kann.
28. Um genehmigungsfähig zu sein, muss die in Erwägungsgrund 10 der Leitlinien definierte Rettungsbeihilfe nachstehend beschriebene Kriterien erfüllen. Da ein Insolvenzverfahren eingeleitet wurde, gilt Dornier im Sinne von Erwägungsgrund 6 der Leitlinien als Unternehmen in Schwierigkeiten und ist somit beihilfefähig.
29. Bei den Beihilfen muss es sich um Liquiditätsbeihilfen in Form von Kreditbürgschaften oder Krediten handeln. Die vorliegende Bürgschaft erfüllt dieses Erfordernis. Wie in der Entscheidung vom 19. Juni 2002 festgestellt, ist der Zinssatz des durch die Bürgschaft abgesicherten Darlehens (Libor + 2,5 %) nach einschlägiger Erfahrung der Kommission mit dem Bezugssatz vergleichbar, der in Euro ausgedrückt in der EU gelten würde. Doch geht es aus den vorliegenden Informationen nicht hervor, ob die Maßnahmen der Bundesanstalt für Arbeit in Form von Krediten oder Bürgschaften durchgeführt wurden. Vielmehr scheint es sich bei den Maßnahmen um Zuschüsse zu handeln. Das Kriterium der Leitlinien wird also offensichtlich nicht erfüllt.
30. Die Beihilfen müssen mit Krediten verbunden sein, deren Restlaufzeit nach Auszahlung des letzten Teilbetrags der Kreditsumme an das Unternehmen höchstens zwölf Monate beträgt. Der durch die Bürgschaft abgesicherte Kredit muss bis zum 31. Mai 2002 zurückgezahlt werden, also innerhalb von 10 Monaten nach Zahlung des letzten Teilbetrags, die im Juni 2002 erfolgte. Aus den vorliegenden Informationen geht nicht hervor, ob der Beitrag der Bundesanstalt für Arbeit überhaupt zurückgezahlt werden muss, obwohl Deutschland behauptet, dass die Bundesanstalt für Arbeit versuchen wird, dieses Geld im Rahmen des Insolvenzverfahrens wiederzubekommen. Selbst wenn sie es wiederbekommen wird, ist es unklar, ob dies innerhalb von zwölf Monaten nach der Auszahlung erfolgen würde. Dieses Kriterium der Leitlinien wird also offensichtlich nicht erfüllt.
31. Die Beihilfe muss wegen akuter sozialer Schwierigkeiten gerechtfertigt sein. Dies trifft im Fall von Dornier zu, da es sich um ein insolventes Unternehmen handelt. Die Beihilfe wird zur Weiterführung des Unternehmens verwendet, bis ein Finanzpartner gefunden ist.
32. Bei Anmeldung der Beihilfe muss sich der Mitgliedstaat verpflichten, der Kommission innerhalb von sechs Monaten nach Genehmigung der Rettungsbeihilfe einen Umstrukturierungs- oder Liquidationsplan vorzulegen oder aber den Nachweis zu erbringen, dass das Darlehen vollständig zurückgezahlt und/oder die Bürgschaft beendet worden ist. Deutschland hat sich verpflichtet, der Kommission spätestens sechs Monate nach der Genehmigungsentcheidung vom 19. Juni 2002 einen Umstrukturierungsplan vorzulegen. Allerdings stellt die Kommission fest, dass die Sechsmonatsfrist abgelaufen ist, ohne dass Deutschland einen Umstrukturierungs- oder Liquidationsplan vorgelegt hätte. Auch hat Deutschland nicht den Nachweis erbracht, dass die Bürgschaft beendet worden ist; vielmehr geht aus der zweiten Anmeldung hervor, dass die Bürgschaft mindestens bis zum 20. Dezember 2002 verlängert wurde.

⁽⁸⁾ ABl. C 288 vom 9.10.1999.

33. Die Beihilfe muss auf den Betrag begrenzt sein, der für die Weiterführung des Unternehmens während des Zeitraums erforderlich ist, für den die Beihilfe genehmigt wird. Dies sollte sich in dem Liquiditätsplan widerspiegeln; allerdings hat die Kommission Zweifel daran, ob dieser Plan tragfähig ist und ob sich die Beihilfe auf das strikte Mindestmaß beschränkt. Zweifel an der Tragfähigkeit des Plans ergeben sich deshalb, weil die Vorausschätzungen weder vollständig noch realistisch sind. Die Verlängerung der Bürgschaft sichert hauptsächlich die Materialkosten und die laufenden Ausgaben des Unternehmens, bis ein Finanzpartner gefunden ist. Die Personalkosten sollen nach deutschen Angaben über den Cash-flow finanziert werden. Ein Teil der Kosten des Sozialplans werden ebenfalls über den Cash-flow und einen gesonderten, nicht näher definierten Bankkredit finanziert. Zur Finanzierung der Abfindungskosten liegen keine Angaben vor. Die Kommission bezweifelt, dass ein seit April 2002 insolventes Unternehmen genügend Cash-flow erwirtschaften kann, um all diese Kosten zu decken, und einen Bankkredit zu Marktkonditionen erhält. Daher sind die Vorausschätzungen des Liquiditätsplans wohl kaum realistisch. Des Weiteren wurde der Beitrag der Bundesanstalt für Arbeit nicht in den vorgelegten Liquiditätsplan einbezogen, so dass unklar ist, ob sich das Beihilfepaket auf das strikte Mindestmaß beschränkt.
34. Die Beihilfe sollte grundsätzlich für höchstens sechs Monate genehmigt werden. Da die vorhergehende Genehmigung für drei Monate erteilt wurde, würde dieses Erfordernis nur eingehalten, wenn die Bürgschaft effektiv am 19. Juni beginnen und am 20. Dezember 2002 enden würde. Allerdings ist nicht klar gesichert, dass die Bürgschaft nur bis 20. Dezember 2002 gewährt wird, da der Liquiditätsplan bis Juni 2003 läuft und kein geänderter Bürgschaftsvertrag vorgelegt wurde⁽⁹⁾. Darüber hinaus ist unklar, für welchen Zeitraum die Maßnahmen der Bundesanstalt für Arbeit bereitgestellt werden. Folglich gibt es keinen Beleg dafür, dass das neue Beihilfepaket die für Rettungsmaßnahmen vorgegebene Gesamtdauer von sechs Monaten einhält.
35. Daher bezweifelt die Kommission, dass das neue Beihilfepaket als Rettungsbeihilfe im Sinne der Leitlinien angesehen werden kann. Des Weiteren stellt die Kommission fest, dass eine Rettungsbeihilfe ein einmaliger Vorgang sein soll und dass wiederholte Rettungsmaßnahmen, die lediglich den Status Quo aufrechterhalten und das Unvermeidbare aufschieben würden, nicht erlaubt werden können. Die Kommission erinnert daran, dass bereits am 2. Juni 2002 eine Rettungsbeihilfe zugunsten Dorniers für drei Monate genehmigt wurde, einen Zeitraum, in dem nach Auffassung Deutschlands ein Finanzpartner gefunden werden könnte. Die Kommission kann zum jetzigen Zeitpunkt nicht ausschließen, dass die neue Rettungsbeihilfe, die auch in der Absicht gewährt wird, das Unternehmen, während es nach einem Finanzpartner sucht, am Leben zu erhalten, bloß den Status Quo aufrechterhält und das Unvermeidbare aufschiebt.
36. Die Beihilfen könnten jedoch als Umstrukturierungsbeihilfe mit dem Vertrag vereinbar sein. Die Kommission wird daher diese Frage in den folgenden Absätzen untersuchen.
37. Die Gewährung einer Umstrukturierungsbeihilfe hängt davon ab, dass sich der Mitgliedstaat zur Durchführung eines Umstrukturierungsplans verpflichtet. Dieser Plan muss verschiedene Voraussetzungen erfüllen und auch Maßnahmen umfassen, um nachteilige Auswirkungen der Beihilfe auf Wettbewerber auszugleichen. Die geplante Beihilfe muss sich auf das für die Umstrukturierung notwendige Mindestmaß beschränken. Des Weiteren muss der Beihilfeempfänger aus eigenen Mitteln oder durch Fremdfinanzierung zu Marktbedingungen einen bedeutenden Beitrag leisten. Des Weiteren ist die Beihilfe so zu gewähren, dass dem Unternehmen keine überschüssige Liquidität zugeführt wird, die zu einem aggressiven und marktverzerrenden Verhalten in Tätigkeitsbereichen verwendet werden könnte, die vom Umstrukturierungsprozess nicht betroffen sind.
38. Bisher liegen der Kommission keine Belege dafür vor, dass die fraglichen Maßnahmen diese Voraussetzungen erfüllen. So hat Deutschland der Kommission noch keinen Umstrukturierungsplan vorgelegt, obwohl es dazu verpflichtet wäre. Eingereicht wurde ein Liquiditätsplan, der die Genehmigung der Verlängerung der Bürgschaft abstützen soll. Der Plan läuft bis Juni 2003, also weit über die Rettungsperiode hinaus. Dies könnte darauf hindeuten, dass bestimmte Umstrukturierungsmaßnahmen bereits zwischen Dezember 2002 (wenn die Rettungsbeihilfe ausläuft) und Juni 2003 getroffen werden. Daher könnten die fraglichen Maßnahmen als erste Tranche der Umstrukturierungsbeihilfe angesehen werden. Doch kann die Kommission anhand der spärlichen Informationen nicht feststellen, ob der Liquiditätsplan als tragfähiger Umstrukturierungsplan betrachtet werden könnte, der zur Wiederherstellung der Rentabilität von Dornier beiträgt. Des Weiteren ist fragwürdig, ob ein insolventes Unternehmen, das noch keinen Finanzpartner gefunden hat, seine Rentabilität wiedererlangen und sich aus eigener Kraft auf dem Markt behaupten kann. Außerdem ist die Kommission noch nicht über einen Kapazitätsabbau informiert worden. Schließlich sollte der Beihilfeempfänger selbst einen bedeutenden Beitrag zu den Umstrukturierungskosten leisten. Auch wenn Deutschland angibt, dass die im Rahmen des Sozialplans vereinbarten Maßnahmen teilweise von dem Unternehmen übernommen werden, ist nicht klar, aus welchen Mitteln das insolvente Unternehmen schöpft (erwarteter Cash-flow und nicht näher definierter gesonderter Bankkredit) und ob diese in einem angemessenen Verhältnis zu der Beihilfe stehen.
39. Daher kommt die Kommission zu dem vorläufigen Schluss, dass die Beihilfemaßnahmen auch nicht als zulässige Umstrukturierungsbeihilfe angesehen werden können.

⁽⁹⁾ Der Bürgschaftsvertrag bezieht sich auf den Kredit, der bis März 2003 zurückzuzahlen ist.

40. Dennoch könnten die Maßnahmen der Bundesanstalt für Arbeit als Ausbildungs- oder Beschäftigungsbeihilfe vereinbar sein. Eine Würdigung dieser Maßnahmen als Ausbildungsbeihilfe nach der Verordnung der Kommission über die Anwendung der Artikel 87 und 88 EG-Vertrag auf Ausbildungsbeihilfen⁽¹⁰⁾ zeigt jedoch, dass die Beihilfe nicht in den Geltungsbereich der Verordnung fällt. Auch wenn anhand der vorliegenden Angaben nicht bestimmt werden kann, ob es sich um spezifische oder allgemeine Ausbildungsmaßnahmen handelt, übersteigen die Intensität (65 % der Gesamtkosten des Sozialplans) und der Betrag der Beihilfe (19,2 Mio. EUR) die in der Verordnung vorgegebenen Höchstgrenzen.
41. Die Kommission stellt abschließend fest, dass eine Bewertung der Maßnahmen der Bundesanstalt für Arbeit nach Verordnung (EG) über die Anwendung von Artikel 87 und 88 EG-Vertrag auf Beschäftigungsbeihilfen⁽¹¹⁾ ebenfalls zu dem Ergebnis der Unvereinbarkeit führt, da diese Verordnung keine Beschäftigungsbeihilfen an große Unternehmen erlaubt. Die Kommission stellt außerdem fest, dass sich an ihrer Schlussfolgerung nichts ändern würde, wenn die Leitlinien für Beschäftigungsbeihilfen⁽¹²⁾ angewandt würden, da die nicht zur Schaffung stabiler Arbeitsplätze beitragen. Hinsichtlich einer etwaigen Sicherung der Arbeitsplätze bei Dornier stellt die Kommission fest, dass die Leitlinien für Beschäftigungsbeihilfen Folgendes bestimmen: „Wenn im Rahmen der Rettung, der Umstrukturierung oder Umstellung eines Unternehmens in Schwierigkeiten Beihilfen zur Erhaltung der Arbeitsplätze vorgesehen sind, müssen sie notifiziert werden und werden nach den einschlägigen Richtlinien der Kommission beurteilt.“ Da einschlägige Leitlinien der Gemeinschaft für Beihilfen zur Rettung und Umstrukturierung von Unternehmen in Schwierigkeiten vorliegen, wurde eine Würdigung nach Maßgabe dieser Leitlinien vorgenommen.
- IV. SCHLUSSFOLGERUNGEN**
42. Anhand der vorliegenden Informationen hält es die Kommission für zweifelhaft, dass die als Beihilfe einzustufenden Maßnahmen nach einer vorläufigen Würdigung als mit dem Gemeinsamen Markt vereinbar angesehen werden können. Daher leitet die Kommission hiermit das förmliche Prüfverfahren ein.
43. Außerdem erinnert die Kommission Deutschland an seine Verpflichtung, innerhalb von sechs Monaten nach der Genehmigungsentscheidung vom 19. Juni 2002 einen Umstrukturierungs- oder Liquidationsplan für Dornier vorzulegen.
44. Die Kommission fordert die Bundesrepublik Deutschland auf, innerhalb eines Monats nach Eingang dieses Schreibens alle zur Beurteilung der Vereinbarkeit der Beihilfe sachdienlichen Unterlagen, Angaben und Daten zu übermitteln. Benötigt werden insbesondere:
- a) genaue Angaben zu dem Beitrag der Bundesanstalt für Arbeit zugunsten des Sozialplans, einschließlich Angaben zur Form, den Bedingungen und den Zielsetzungen;
 - b) Informationen darüber, ob die Abfindungszahlungen und/oder die Lohnkosten der verbleibenden Belegschaft staatlich gefördert werden;
 - c) ein detaillierter Plan (Liquidität, Umstrukturierung, Abwicklung usw.), um die Vereinbarkeit sämtlicher Beihilfemaßnahmen zugunsten von Dornier bewerten zu können.
45. Die Kommission erinnert Deutschland an die Sperrwirkung des Artikels 88 Absatz 3 EG-Vertrag und verweist auf Artikel 14 der Verordnung (EG) Nr. 659/1999, wonach alle rechtswidrigen Beihilfen von den Empfängern zurückgefordert werden können.“

⁽¹⁰⁾ ABl. L 10 vom 13.11.2001, S. 20.

⁽¹¹⁾ ABl. L 337 vom 13.12.2002, S. 3.

⁽¹²⁾ ABl. C 334 vom 12.12.1995.

Voorafgaande aanmelding van een concentratie**(Zaak COMP/M.3067 — Intesa/Capitalia/IMI Investimenti/Unicredito/Fidis Retail)**

(2003/C 67/03)

(Voor de EER relevante tekst)

1. Op 11 maart 2003 ontving de Commissie een aanmelding van een voorgenomen concentratie in de zin van artikel 4 van Verordening (EEG) nr. 4064/89 van de Raad ⁽¹⁾, laatstelijk gewijzigd bij Verordening (EG) nr. 1310/97 ⁽²⁾, waarin wordt medegedeeld dat de Italiaanse banken Banca Intesa SpA („Intesa”), Capitalia SpA („Capitalia”), IMI Investimenti SpA („IMI”) en Unicredito Italiano SpA („Unicredito”) in de zin van artikel 3, lid 1, onder b), van genoemde verordening gezamenlijk zeggenschap verkrijgen over Fidis Retail Italia SpA („FRI”) door de aankoop van aandelen van een nieuw gestichte vennootschap die een gezamenlijke onderneming is.

2. De bedrijfswerkzaamheden van de betrokken ondernemingen zijn:

- Intesa: bank- en verzekeringsactiviteiten, financial brokerage, assets management, leasing en factoring;
- Capitalia: het houden van een groepmaatschappij actief in de bank en financiële sector;
- IMI: activiteiten in de bank en financiële sector, verzekeringen, financial brokerage en leasing;
- Unicredito: het houden van een groepmaatschappij actief in de bank sector (nationaal en lokaal), investment banking en assets management, factoring, leasing, consumentenfinanciering, bankverzekeringen;
- FRI: autofinanciering voor consumenten.

3. Op grond van een voorlopig onderzoek is de Commissie van oordeel dat de aangemelde concentratie binnen het toepassingsgebied van Verordening (EEG) nr. 4064/89 kan vallen. Ten aanzien van dit punt wordt de definitieve beslissing echter aangehouden.

4. De Commissie verzoekt belanghebbende derden haar hun eventuele opmerkingen ten aanzien van de voorgenomen concentratie kenbaar te maken.

Deze opmerkingen moeten de Commissie uiterlijk tien dagen na dagtekening van deze bekendmaking hebben bereikt. Zij kunnen per fax ((32-2) 296 43 01 of 296 72 44) of per post, onder vermelding van referentie COMP/M.3067 — Intesa/Capitalia/IMI Investimenti/Unicredito/Fidis Retail, aan onderstaand adres worden toegezonden:

Europese Commissie
Directoraat-generaal Concurrentie
Directoraat B — Task Force Fusiecontrole
J-70
B-1049 Brussel.

⁽¹⁾ PB L 395 van 30.12.1989, blz. 1. Verordening gerectificeerd in PB L 257 van 21.9.1990, blz. 13.

⁽²⁾ PB L 180 van 9.7.1997, blz. 1. Verordening gerectificeerd in PB L 40 van 13.2.1998, blz. 17.

EUROPESE ECONOMISCHE RUIMTE

RAADGEVEND COMITÉ VAN DE EER

RESOLUTIE VAN HET RAADGEVEND COMITÉ VAN DE EER

van 26 juni 2002

over de uitbreiding en de toekomst van de EER

(2003/C 67/04)

1. Achtergrond

1.1. Het Raadgevend Comité van de Europese Economische Ruimte (RC-EER) bestaat uit vertegenwoordigers van de belangrijkste sociaal-economische groeperingen uit de achttien EER-lidstaten. Het fungeert als spreekbuis voor werknemers, werkgevers en andere actoren uit de georganiseerde civiele samenleving in deze landen en maakt deel uit van het institutionele bestel van de EER.

1.2. Onderhavige resolutie over *Uitbreiding en de toekomst van de EER* is goedgekeurd op de tiende vergadering van het Raadgevend Comité van de EER, gehouden op 26 juni 2002 in Egilsstadir, IJsland. Rapporteurs waren de heer Jon Ivar Nàlsund van het Raadgevend Comité van de EVA en de heer Filip Hamro-Drotz van het Europees Economisch en Sociaal Comité (EESC).

2. Inleiding

2.1. Het Raadgevend Comité van de EER heeft prioriteit gegeven aan de naderende uitbreiding van de EU en de EER, zoals blijkt uit de resoluties *Priorities and challenges in preparations of the Enlargement of the European Union* ⁽¹⁾ van maart 1999 en *Free movement of workers in the context of enlargement* ⁽²⁾ van november 2001.

2.2. De EU-toetredingsonderhandelingen gaan de laatste fase in en spoedig zullen de instrumenten en procedures voor de uitbreiding van de EER worden vastgesteld. Derhalve wordt in deze resolutie minder aandacht besteed aan de inhoud van voornoemde onderhandelingen, dan aan de procedures voor de uitbreiding van de EER en garanties dat de uitbreiding zowel de burgers als de bedrijven in de gehele EER ten goede komt. Voorts wordt ook de balans opgemaakt van de samenwerking in de EER op dit cruciale moment in haar geschiedenis en een blik geworpen op de toekomst van de EER na de uitbreiding.

3. De status van de EER-overeenkomst

3.1. Er zijn tien jaar verstreken sinds de ondertekening van de EER-overeenkomst op 2 mei 1992 in Porto. Wat betreft het

uiteindelijke doel, namelijk het tot stand brengen van een interne markt met één homogeen rechtskader voor de hele Europese Economische Ruimte, stemt de wijze waarop de EER-overeenkomst fungeert tot tevredenheid. Gelijke mededingingsvoorwaarden en gemeenschappelijke regels op andere gebieden die betrekking hebben op de interne markt, waarborgen dat ondernemingen en economische actoren in de gehele EER op gelijke wijze worden behandeld.

3.2. Terwijl met de EER de aanvankelijk geformuleerde doelstelling wordt gehaald, is de context waarin de overeenkomst van kracht is echter fors gewijzigd.

3.3. Ten eerste hebben de EVA-landen van de EER beduidend aan politiek gewicht verloren door de toetreding tot de EU van Oostenrijk, Finland en Zweden, en omvat de EVA nu een — zowel in geografisch als economisch opzicht — aanzienlijk kleiner deel van de EER-markt ⁽³⁾. Door de uitbreiding van de EU zal het relatieve gewicht van de EVA-partners bij EER-samenwerking verder afnemen. In een uitgebreide en meer heterogene Europese Unie is de kans groter dat één lidstaat in de EU-Raad toevoegingen aan de EER-overeenkomst tegenhoudt, tenzij ook over de betrekkingen met niet-lidstaten met gekwalificeerde meerderheid wordt gestemd.

3.4. Ten tweede is de samenwerking tussen lidstaten in de EU aanzienlijk toegenomen op een aantal gebieden die de werking van de interne markt beïnvloeden. De EER-overeenkomst is via onderhandeling nog op basis van het Verdrag van Rome totstandgekomen. Sindsdien hebben de Verdragen van Maastricht en Amsterdam het Europese bestel zowel inhoudelijk als structureel gewijzigd. De uitbreiding is niet meer veraf; een nieuwe gemeenschappelijke munt — de euro — heeft gestalte gekregen; de samenwerking op het gebied van justitie en binnenlandse zaken is versterkt. Verder beschikt de EU door de strategie van Lissabon over nieuwe samenwerkingsmethoden in de vorm van niet-bindende voorschriften, peer reviews en benchmarking. Om te waarborgen dat de EER-overeenkomst ook in de toekomst niet aan waarde inboet, dient zij te worden aangepast aan de belangrijkste ontwikkelingen die zich sinds haar totstandkoming hebben voorgedaan.

⁽¹⁾ C/20/R/003 — CES 1477/98 (rapporteurs: Hamro-Drotz/Skúlason/Brunhart).

⁽²⁾ C/20/R/008 — DI 53/2001 (rapporteurs: Jaschick/Gudmundsdóttir/Taddei).

⁽³⁾ De EER-overeenkomst is op basis van onderhandeling totstandgekomen tussen de twaalf lidstaten tellende Europese Gemeenschap en de zeven leden van de EVA en had destijds betrekking op bijna 25 % van de totale externe handel van de EG. Tegenwoordig zijn de drie EVA-landen van de EER gezamenlijk goed voor minder dan 5 % van de externe handel van de EU.

3.5. Met het oog op de juridische homogeniteit van de interne markt dringt het Raadgevend Comité er bij de partijen bij de EER-overeenkomst op aan, deze bij te werken en er de voor de EER relevante wijzigingen in op te nemen die middels de Verdragen van Maastricht en Amsterdam in het EG-Verdrag zijn aangebracht.

4. Uitbreiding van de EU en van de EER

4.1. De naderende uitbreiding van de EU brengt ook een uitbreiding van de EER mee. Wanneer kandidaat-lidstaten tot de EU toetreden, moeten zij krachtens artikel 128 van de EER-overeenkomst tevens vragen partij te worden bij de EER-overeenkomst ⁽¹⁾.

4.2. Het Raadgevend Comité steunt de uitbreiding van de EU en de EER, aangezien deze de burgers, de consumenten en de ondernemers ten goede zal komen — zowel in de huidige EER-landen als in de toetredende lidstaten. Het RC-EER stelt tevreden vast dat de EU bij de uitbreidingsonderhandelingen aanzienlijke voortgang heeft geboekt en dringt er bij de Europese Commissie en de EU-lidstaten op aan de vaart erin te houden en de onderhandelingen met de verst gevorderde kandidaat-lidstaten nog vóór het einde van 2002 af te ronden.

5. Mogelijkheden in een uitgebreide EU/EER

5.1. De uitbreiding van de EU zal Europa als geheel ten goede komen. Derhalve is het welslagen van het uitbreidingsproces net zo belangrijk voor de EVA-landen als voor de EU en de overige Europese landen. Na een twintigste eeuw die gekenmerkt werd door jaren van pijnlijke scheiding en conflicten, vormt de uitbreiding van de EU Europa's vreedzame hereniging. De geschiedenis leert dat integratie het enige middel is om het verleden te boven te komen en Europa een vredige, duurzame en welvarende toekomst te bezorgen. Uitbreiding betekent niet alleen stabiliteit en veiligheid voor nog meer landen, maar ook consolidatie van de politieke en economische overgang die tijdens het vorige decennium in Midden- en Oost-Europa heeft plaatsgevonden.

5.2. Uitbreiding van de interne markt zal een scala van nieuwe mogelijkheden scheppen. Met een half miljard inwoners wordt de Europese Economische Ruimte de grootste interne markt ter wereld, een ruimte zonder binnengrenzen met vrij verkeer van goederen, diensten, kapitaal en personen. De interne markt wordt door de uitbreiding niet alleen in geografisch opzicht groter, maar zal tevens worden verrijkt en versterkt door zijn nieuwe verscheidenheid.

5.3. De uitbreiding van de EER tot Midden- en Oost-Europa betekent meer concurrentie voor het bedrijfsleven en de industrie in de hele EER, terwijl de uitbreiding van de interne markt nieuwe mogelijkheden biedt. Economische actoren zullen in

het algemeen profiteren van een betrouwbaarder en stabiel handelsklimaat in de Midden- en Oost-Europese landen en van de economische groei binnen de ruimte. De markt voor financiële dienstverlening — een sector waarop de bestaande vrijhandelsovereenkomsten geen betrekking hebben — zal bovendien groeien.

6. Uitbreiding: uitdagingen voor de EVA-landen van de EER

6.1. *Uitbreiding van EU en EER gunstig voor alle betrokken partijen*

6.1.1. Het RC-EER denkt dat de uitbreiding van EU en EER in het algemeen bijzonder gunstig zal zijn voor alle betrokken partijen. Maar de uitbreiding stelt de EVA-landen van de EER ook voor enkele specifieke uitdagingen die nadere aandacht verdienen.

6.1.2. Zeer algemeen gesteld is de uitdaging waarvoor de uitbreiding van de EU de EVA-landen van de EER plaatst, het feit dat de verhouding tussen de EU- en de EVA-pijlers in de EER verder uit balans zal raken. Wat betreft de meer technische aspecten van de EER-uitbreiding, moeten de procedures en het tijdschema nog worden vastgesteld, hetgeen tot enige zorg aanleiding geeft. Een zeer belangrijke en specifieke uitdaging waarmee de EVA-landen van de EER echter worden geconfronteerd, is de invloed van de uitbreiding op hun visexport naar de nieuwe EU-lidstaten in Midden- en Oost-Europa.

6.1.3. Alles welbeschouwd, meent het RC-EER echter dat de argumenten vóór uitbreiding van de EU/EER duidelijk het zwaarst wegen.

6.2. *Verhouding tussen de EVA- en EU-pijlers bij EER-samenwerking verder uit balans*

6.2.1. De groeiende wanverhouding tussen de EVA- en EU-pijlers bij de EER-samenwerking raakt door de uitbreiding van de EU nog meer uit balans, hetgeen verdere marginalisering van de EVA-landen van de EER binnen Europa tot gevolg kan hebben. Begrip wekken voor de mening van de EVA stelt de EVA-landen van de EER voor een enorme uitdaging in een EU met bijna dertig lidstaten.

6.2.2. Bovendien heeft het toenemende aantal landen dat zich aanmeldt voor lidmaatschap van de Europese Unie de Europese Commissie ertoe gebracht een duidelijker onderscheid te maken tussen leden en niet-leden. Dit onderscheid komt de EVA-landen van de EER niet altijd ten goede wat betreft hun vertegenwoordiging in comités van de Commissie.

6.2.3. In het licht van het bovenstaande dringt het RC-EER er bij de EVA-landen van de EER op aan om zich — ter bevordering van wederzijds begrip — nadrukkelijker bezig te houden met het aanknopen van nauwere betrekkingen met de kandidaat-lidstaten.

⁽¹⁾ In artikel 128, lid 1, van de EER-overeenkomst is inzake uitbreiding van de EER het volgende bepaald:

„1. Elke Europese staat die tot de Gemeenschap toetreedt, moet, en de Zwitserse Bondsstaat en elke Europese staat die tot de EVA toetreedt, kan, vragen partij te worden bij deze overeenkomst. Aanvragen worden gericht tot de EER-Raad.”.

6.3. Procedures voor uitbreiding van de EER

6.3.1. Het is politiek ondenkbaar dat de nieuwe EU-lidstaten niet toetreden tot de EER. Inzake uitbreiding van de EER is de overeenkomst op sommige punten echter wat vaag⁽¹⁾. Zo blijkt uit de bepalingen niet duidelijk wanneer tot de EU toetredende staten zich moeten aanmelden voor aansluiting bij de EER, hoe de betreffende onderhandelingen moeten worden gevoerd, of wanneer toetreding tot de EER moet plaatsvinden.

6.3.2. Nu de eerste onderhandelingen over toetreding tot de EU wellicht dit jaar worden afgerond, rest er — met het oog op een eventuele gelijktijdige EER-uitbreiding — weinig tijd voor het bereiken van een akkoord over de uitbreiding van de EER. Het RC-EER betreurt het derhalve dat de EU en de EVA-landen van de EER pas in 2001 zijn begonnen te bespreken hoe de uitbreiding van de EER concreet gestalte moet krijgen. Gelukkig is de afgelopen maanden aanzienlijke vooruitgang geboekt en erkennen nu zowel de EU als de EVA-landen dat de EU en de EER gelijktijdig dienen uit te breiden. Het RC-EER dringt er bij beide partijen op aan zo snel mogelijk vast te stellen via welke instrumenten de EER-uitbreiding moet worden gerealiseerd.

6.3.3. In tegenstelling tot de EU-lidstaten, nemen de EVA-landen van de EER niet deel aan de toetredingsonderhandelingen, zodat zij regelmatig en grondig moeten worden voorlicht over het uitbreidingsproces om zich op belangrijke wijzigingen in het acquis te kunnen voorbereiden. Informatievoorziening is voor de EVA-partners van groot belang, aangezien de ratificatieprocedures in het kader van de uitbreiding van de EER en de EU om praktische redenen parallel moeten worden gevoerd om de homogeniteit van de EER te waarborgen. Er is sprake van onzekerheid en gebrek aan informatie over mogelijke overgangperiodes. Er zijn maatregelen nodig om te voorkomen dat eventuele overgangperiodes de concurrentie in de EER verstoren.

6.3.4. Het RC-EER ziet in dat er voor de uitbreiding van de EER hoogstwaarschijnlijk geen grootschalige extra onderhandelingen nodig zijn. Niettemin betreurt het RC-EER het dat de sociale partners noch over de procedure, noch over de inhoud van de gevoerde discussies naar behoren zijn voorlicht of geraadpleegd. Aangezien de uitbreiding gevolgen heeft voor zowel de burgers als de bedrijven, wijst het RC-EER er nogmaals op dat daar verandering in moet komen. Het RC-EER aanvaardt van zijn kant de gedeelde verantwoordelijkheid voor informatieverstrekking over de EER-overeenkomst aan de sociale partners in de kandidaat-lidstaten.

⁽¹⁾ Artikel 128, lid 2, van de EER-overeenkomst omvat de voorwaarden voor uitbreiding van de EER:

„2. De voorwaarden voor een dergelijk lidmaatschap worden vastgelegd in een overeenkomst tussen de overeenkomstsluitende partijen en de staat die de aanvraag doet. Bedoelde overeenkomst behoeft bekrachtiging of goedkeuring door alle overeenkomstsluitende partijen overeenkomstig hun eigen procedures.”

6.4. Handel in vis en andere zeeproducten

6.4.1. Het vraagstuk van de visuitvoer naar de nieuwe EU/EER-lidstaten in Midden- en Oost-Europa stelt de EVA-landen van de EER voor een zeer grote — en momenteel de best gedocumenteerde — uitdaging.

6.4.2. De EVA-landen hebben vrijhandelsovereenkomsten met alle kandidaat-lidstaten, uitgezonderd Cyprus en Malta. Door deze overeenkomsten is heffingsvrije invoer mogelijk van alle industriële goederen alsmede zeeproducten, een paar kleine uitzonderingen daargelaten. Wanneer de kandidaat-lidstaten tot de EU toetreden, komen deze overeenkomsten te vervallen en bepaalt protocol 9 bij de EER-overeenkomst, inzake de handel in vis en andere producten van de zee, de voorwaarden voor handel met de nieuwe lidstaten. Aangezien de voorwaarden in protocol 9 minder gunstig zijn dan de huidige vrijhandelsovereenkomsten, zal de uitbreiding nadelige gevolgen hebben voor de handel in zeeproducten tussen de EVA-landen van de EER en de potentiële lidstaten. Bovendien komt door de uitbreiding een einde aan de heffingen waarmee concurrenten uit de EU momenteel bij uitvoer naar Midden- en Oost-Europa te maken hebben, zodat exporteurs uit EVA-landen van de EER er in dubbel opzicht op achteruit gaat.

6.4.3. Bij de toetreding tot de EU van Oostenrijk, Finland en Zweden hebben Noorwegen en IJsland compensaties bedongen voor de verminderde toegang tot de markt voor visserijproducten. Voor de betrokken diersoorten werd hen een vast, heffingsvrij quotum toegekend, dat werd berekend op basis van de eerdere uitvoercijfers naar de genoemde landen. Mocht men dezelfde methode op de Midden- en Oost-Europese landen willen toepassen, dan zou dat de IJslandse en Noorse exporteurs duur komen te staan, omdat zij daardoor niet van de groeiende markt voor visserijproducten in Midden- en Oost-Europa zouden kunnen profiteren. Terwijl de markt voor zeeproducten in Oostenrijk, Finland en Zweden reeds gevestigd was, zal die in de Midden- en Oost-Europese landen de komende jaren aanzienlijk groeien. Het RC-EER meent dat nieuwe regelingen voor visserijproducten moeten worden gebaseerd op de toekomst, en dus niet zomaar op een optelsom van de handelscijfers van de afgelopen jaren.

6.4.4. Hoewel de uitbreiding naar verwachting een algemeen gunstig effect zal hebben op bedrijven uit de EVA-landen van de EER, vormt de handel in vis en andere zeeproducten hierop een belangrijke uitzondering. Het RC-EER dringt er derhalve bij alle partijen op aan om met verdubbelde inzet te streven naar een geschikte oplossing voor dit aspect van de EER-uitbreiding.

7. Ondersteuning van de kandidaat-lidstaten van de EU/EER

7.1. Met het oog op het scheppen van gelijke concurrentievoorwaarden binnen de uitgebreide EER als geheel, wijst het RC-EER nogmaals op zijn advies om ter verbetering van de sociale en milieumomstandigheden het acquis in de nieuwe lidstaten strikt toe te passen. Duurzame ontwikkeling en efficiënte sociale voorzieningen zijn namelijk absoluut noodzakelijk voor sterke groei op de lange termijn. Het RC-EER juicht dan ook toe dat de EU nauwlettender toeziet op de daadwerkelijke tenuitvoerlegging van het acquis in de kandidaat-lidstaten. Ook is

de bereidheid van de EVA-landen van de EER om mee te werken aan *peer reviews* van kandidaat-lidstaten een bijzonder positief voorbeeld van de wijze waarop betrokkenheid bij het Europese uitbreidingsproces gestalte kan krijgen. Het zal de aanpassing van de toekomstige lidstaten op alle bestuursniveaus sneller doen verlopen en verschaft de EVA-landen van de EER nuttige kennis over de toestand in deze staten.

7.2. Anderzijds zullen de kandidaat-lidstaten ondersteuning nodig hebben om het acquis uit te kunnen voeren zonder dat de overheidsfinanciën uit de hand lopen. Waarschijnlijk zullen de EVA-landen van de EER, evenals de vijftien huidige EU-lidstaten, worden verzocht de nieuwe lidstaten financiële middelen ter beschikking te stellen. Aangezien dergelijke financiering deel moet uitmaken van een groter verband, dringt het RC-EER er bij de EVA-landen van de EER op aan terzake concrete voorstellen te doen waarin rekening is gehouden met hun eigen prioriteiten. De bij het beheer van het financieel mechanisme en het financieel instrument van de EER opgedane ervaring zal hierbij van pas komen. Indien de EVA-landen van de EER concrete voorstellen over het gebruik van deze middelen indienen ruim vóórdat hun waarschijnlijk om aanvullende bijdragen in de kosten van de EU- en EER-uitbreiding zal worden gevraagd, zijn er meer mogelijkheden om deze middelen een zodanige bestemming te geven dat hun belangen ook na de EU-uitbreiding worden gediend.

8. Samenvatting van de conclusies en aanbevelingen

8.1. Tien jaar na ondertekening fungeert de EER-overeenkomst nog steeds naar behoren; de destijds geformuleerde doelstelling wordt gerealiseerd. De context waarbinnen de overeenkomst geldt, is evenwel aanzienlijk veranderd door ingrijpende wijzigingen van het EG-Verdrag na de Europese Raden van Maastricht en Amsterdam, alsook door andere ontwikkelingen in de EU die het functioneren van de interne markt beïnvloeden. Het Raadgevend Comité van de EER pleit voor een aanpassing van de EER-overeenkomst met het oog op de juridische homogeniteit in de interne markt.

8.2. Het Raadgevend Comité van de EER steunt de uitbreiding van de EU en de EER, aangezien deze heel Europa ten goede komt en zowel burgers, consumenten als ondernemers een scala van nieuwe mogelijkheden biedt. Het Comité verzoekt de EU de vaart erin te houden en de onderhandelingen met de verst gevorderde kandidaat-lidstaten vóór eind 2002 af te ronden.

8.3. Uitbreiding stelt de EVA-landen van de EER echter voor enkele specifieke uitdagingen. Zeer algemeen gesteld bestaan deze erin dat de verhouding tussen de EU- en de EVA-pijlers in de EER verder uit balans zal raken. Om dit probleem aan te pakken, pleit het Raadgevend Comité van de EER voor nauwere betrekkingen tussen de kandidaat-lidstaten en de EVA-landen van de EER, teneinde zo het wederzijdse begrip te bevorderen.

8.4. Wat betreft de meer technische aspecten van de EER-uitbreiding, moeten de procedures en het tijdschema nog worden vastgesteld, hetgeen enige zorg baart. Nu de eerste onderhandelingen over toetreding tot de EU wellicht dit jaar worden afgerond, rest er — met het oog op een eventuele gelijktijdige uitbreiding — weinig tijd voor het bereiken van een akkoord over de uitbreiding van de EER. Het Raadgevend Comité verzoekt beide zijden ervoor te zorgen dat er onverwijld een overeenkomst over de instrumenten voor uitbreiding van de EER tot stand komt.

8.5. Een zeer belangrijke uitdaging waarmee de EVA-landen van de EER door de uitbreiding te maken krijgen, zijn de gevolgen voor hun visexport naar de nieuwe EU/EER-lidstaten in Midden- en Oost-Europa, wanneer de huidige vrijhandelsovereenkomsten met deze landen komen te vervallen. Het Raadgevend Comité dringt er bij alle partijen op aan om een passende oplossing voor dit aspect van de EER-uitbreiding na te streven. Het meent dat regelingen voor visproducten toekomstgericht moeten zijn, en dus niet op een eenvoudige optelsom van de handelscijfers van de afgelopen paar jaar kunnen worden gebaseerd.

8.6. Alles welbeschouwd, meent het Raadgevend Comité van de EER echter dat de argumenten vóór uitbreiding van EU en EER duidelijk het zwaarst wegen.

8.7. Met het oog op het scheppen van gelijke concurrentievoorwaarden binnen de uitgebreide EER als geheel pleit het Raadgevend Comité voor strikte toepassing van het acquis in de nieuwe lidstaten. Het Comité wijst er tevens op dat de EVA-landen van de EER waarschijnlijk zal worden verzocht middelen vrij te maken voor de nieuwe lidstaten. Het Comité dringt er bij de EVA-landen van de EER op aan concrete voorstellen te doen met betrekking tot de bestemming van deze middelen, om te waarborgen dat de belangen van de EER/EVA ook na de uitbreiding van de EU worden gediend.

RESOLUTIE VAN HET RAADGEVEND COMITÉ VAN DE EER

van 26 juni 2002

over governance en maatschappelijk verantwoord ondernemen in een geglobaliseerde wereld

(2003/C 67/05)

1. Achtergrond

1.1. Het Raadgevend Comité van de Europese Economische Ruimte (RC-EER) bestaat uit vertegenwoordigers van de belangrijkste sociaal-economische belangengroeperingen uit de achttien EER-lidstaten. Het fungeert als spreekbuis voor werknemers, werkgevers en andere actoren uit de georganiseerde civiele samenleving in deze landen en maakt deel uit van het institutionele bestel van de EER.

1.2. Onderhavige resolutie over *Governance en maatschappelijk verantwoord ondernemerschap in een geglobaliseerde wereld* is goedgekeurd op de tiende vergadering van het Raadgevend Comité van de EER, gehouden op 26 juni 2002 in Egilsstadir, IJsland. Rapporteurs waren mevrouw Åse Erdal van het Raadgevend Comité van de EVA en de heer Uno Westerlund van het Europees Economisch en Sociaal Comité (EESC).

2. Van Europees bestuur naar „Europese governance”

2.1. De mondialisering van de markten heeft de afgelopen decennia veranderingen met zich meegebracht in de wijze waarop samenlevingen worden bestuurd. In feite is het parlementaire bestuur (*government*) deels vervangen door *governance*, bestuur op basis van akkoorden. Deze ontwikkeling tekent zich af op alle bestuursniveaus: lokaal, regionaal, nationaal, Europees en mondiaal.

2.2. **Government** is de klassieke vorm van staatsbestuur die is gebaseerd op een institutionele hiërarchie en een via regels en voorschriften uitgevoerd beleid. **Governance** is een vorm van bestuur waarbij groepen en personen van verschillende instellingen, organisaties, organen, ondernemingen en bestuursniveaus opereren via netwerken en publiek-private samenwerking. Op basis van dialoog, onderhandelingen en compromissen sluit men overeenkomsten en contracten die het beleidskader vormen voor de toekomstige besluitvorming ⁽¹⁾.

2.3. Governance op basis van akkoorden is bijzonder gevorderd binnen de Europese Unie, waar een groot aantal aspecten van soevereiniteit op Europees niveau is gebundeld.

2.4. Het traditionele parlementaire democratische systeem, zoals Europa dit al een eeuw kent, wordt door governance op basis van akkoorden gedeeltelijk omzeild. De samenleving wordt in toenemende mate bestuurd op grond van juridische overeenkomsten, die bijvoorbeeld uitmonden in EU-wetgeving en toezicht door de Europese Commissie.

2.5. Volgens deskundigen markeerde 1992 het einde van het traditionele concept van democratie: nationaal bestuur veranderde in *governance* op basis van door onderhandelingen tot stand gekomen *overeenkomsten*. Het afgelopen decennium gaf een overgang te zien van een constitutioneel stelsel met een dominante rol voor de nationale parlementen naar een gezamenlijk en associatief stelsel van internationale regelgevende governance.

2.6. Het scepticisme ten aanzien van de Europese governance komt wellicht voort uit wantrouwen van de burger tegenover het functioneren van de Europese Unie. Men heeft meer vertrouwen in het traditionele functioneren van de natie en de bijbehorende bestuursstructuur, mogelijk omdat men deze structuren een grotere verantwoordingsplicht toedicht.

2.7. De Europese Commissie heeft zich — om het met de woorden van haar voorzitter, de heer Prodi, te zeggen — gebogen over het vraagstuk van „het (gebrekkig) functioneren en de toekomstmogelijkheden van de Europese democratie”. De Commissie richt haar aandacht op het gevoel van onbehagen en vervreemding dat veel Europeanen hebben ten aanzien van de Europese Unie. Ondanks de verworvenheden van de Unie heerst er een sterk gevoel van onzekerheid over waar de Unie voor staat en voor wil staan, alsook over haar geografische grenzen, haar politieke doelstellingen en de wijze waarop de lidstaten in de bevoegdheden delen.

2.8. Het RC-EER juicht toe dat de Commissie oog krijgt voor deze zaken. Het stelt echter tevens vast dat de Commissie in haar Witboek over governance de werkelijke problemen rond dit vraagstuk onbesproken laat.

2.9. De Commissie baseert haar benadering van governance op vijf politieke beginselen: openheid, betrokkenheid, verantwoordingsplicht, doeltreffendheid en samenhang. Deze beginselen moeten de Unie als leidraad dienen voor het gebruik van de bevoegdheden die haar door de burgers zijn toegekend en het doorvoeren van veranderingen. De Commissie gaat ervan uit dat heel wat hervormingen kunnen worden uitgevoerd met inachtneming van de vigerende Verdragsbepalingen. Anderzijds wordt erkend dat het enigszins gekunsteld zou zijn de hervorming van de Europese governance buiten het in Nice op gang gebrachte debat over de toekomst van Europa te houden, aangezien deze processen onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.

2.10. Het RC-EER steunt deze vijf beginselen en wijst erop dat deze overeenkomen met wat doorgaans onder de beginselen democratie en doorzichtigheid wordt verstaan.

⁽¹⁾ Noralv Veggeland, „The EU Deficit of Legitimacy and Democracy: The theoretical debate on conceptualisation”, University College Research Report 81/2001.

3. Nieuwe governance in de EU: gevolgen voor de EER

3.1. Algemene gevolgen voor de EER

3.1.1. Het vaste voornemen van de EU om de Europese governance te verbeteren zal wellicht overal in Europa tot een golf van bestuurlijke hervormingen leiden. Dergelijke hervormingen kunnen niet ongemerkt voorbijgaan aan de EVA-landen van de EER en de EER zelf. Uiteraard heeft elke vernieuwing van beleidsprocessen en besluitvorming in de Unie gevolgen voor de EER. Nieuwe communautaire wetgeving met betrekking tot de interne markt dient te worden verwerkt in de EER-overeenkomst; bijgevolg zijn zowel de communautaire wijze van besluitvorming, als de kwaliteit, doelmatigheid en eenvoud van de wetgeving van invloed op de EER. Bovendien zal het streven van de EU naar meer openheid en openbaarheid zich ook uitstrekken tot de EER-samenwerking.

3.1.2. Het RC-EER dringt er bij de Europese Commissie op aan specifieke aandacht te schenken aan de gevolgen die de veranderingen in de beleidsprocessen van de EU waarschijnlijk zullen hebben voor het functioneren van de EER.

3.2. Betere samenwerking en meer openheid

3.2.1. Openbaarheid en debat

3.2.1.1. Democratie moet mensen in staat stellen deel te nemen aan maatschappelijke debatten. Hiertoe moet men over toegang tot betrouwbare informatie beschikken en de verschillende stadia van het beleidsproces kritisch kunnen volgen. Het RC-EER steunt derhalve het voorstel van de Commissie om de werkwijze van de Europese instellingen doorzichtiger te maken en beter te presenteren. Hoe opener het beleid op Europees niveau tot stand komt, des te eenvoudiger het voor burgers, sociale partners, maatschappelijke organisaties en andere politiek betrokkenen zal zijn om bij te dragen aan de vormgeving en tenuitvoerlegging van communautaire doelstellingen en maatregelen, en deze volledig te begrijpen en evenwichtig te beoordelen.

3.2.1.2. De bij de EER-samenwerking gehanteerde werkmethode is enigszins ondoorzichtig en het publiek heeft slechts zeer beperkte toegang tot het merendeel van de EER-documenten. Dit is niet bevorderlijk voor bekendheid met de EER-overeenkomst en het functioneren hiervan. Het RC-EER pleit derhalve voor meer doorzichtigheid in de EER en een hervorming van de regels en richtsnoeren betreffende de openbare toegang tot EER-documenten. Voorts zouden maatregelen moeten worden genomen om vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld, zoals de sociale partners, nauwer bij de werkzaamheden van de EER te betrekken.

3.2.1.3. Bovendien wordt in de EVA-landen van de EER onvoldoende aandacht besteed aan de politieke aspecten van de EER-overeenkomst en de gevolgen hiervan op nationaal, regionaal en lokaal niveau. Een formele en „niet-politieke” benadering van de EER-overeenkomst draagt niet bij aan het inzicht in Europese vraagstukken en verzwakt bijgevolg het democratische debat over die vraagstukken op alle politieke niveaus.

3.2.2. Lokale en regionale actoren

3.2.2.1. In het witboek over Europese governance wordt ervoor gepleit lokale en regionale actoren actiever te betrekken

bij beleidsvorming op EU-niveau en nauwer samen te werken bij de tenuitvoerlegging van communautaire wetgeving. In het witboek wordt in het bijzonder gewezen op de Europese verenigingen van regionale en lokale overheden en het Comité van de Regio's van de EU. Als lid van de Raad van Europese gemeenten en regio's zouden de verenigingen van lokale en regionale overheden in EVA-landen van de EER meer zeggenschap krijgen in het communautaire beleidsvormingsproces door het grotere gewicht van hun overkoepelende Europese organisatie.

3.2.2.2. Ten tijde van de onderhandelingen over de EER-overeenkomst bestond het Comité van de Regio's echter nog niet en derhalve bevat de overeenkomst geen bepalingen betreffende samenwerking op EER-niveau tussen lokale en regionale actoren. Het RC-EER stelt vast dat de EER-overeenkomst geen bepalingen bevat inzake samenwerking op EER-niveau tussen democratisch gekozen vertegenwoordigers van lokale en regionale overheden. Dergelijke bepalingen zouden nuttig zijn, aangezien de verantwoordelijkheid voor de toepassing en handhaving van een groot deel van de EER-wetgeving bij lokale en regionale overheden berust.

3.2.2.3. De Europese Commissie stelt in het witboek over governance de invoering voor van tripartiete contracten tussen Europese, nationale, regionale en lokale overheden, met het oog op een flexibeler uitvoering van de Europese wetgeving. Met de invoering van dergelijke nieuwe werkwijzen zal het ontbreken van passende bepalingen voor samenwerking tussen lokale en regionale actoren op EER-niveau een nog groter probleem worden.

3.2.3. Civiele samenleving

3.2.3.1. Een van de belangrijkste doelstellingen van de Commissie is het betrekken van de basis bij alle stadia van beleidsvorming. Volgens het witboek over governance dient de burger zijn invloed te doen gelden via de in gestructureerde overlegprocedures participerende maatschappelijke organisaties en sociale partners. Het RC-EER is krachtig voorstander van dit plan, maar wijst met klem op de behoefte aan een omschrijving van de civiele dialoog, de kwalitatieve en kwantitatieve representativiteitscriteria, en het maken van een duidelijk onderscheid tussen de „civiele” en de „sociale” dialoog.

3.2.3.2. De representativiteitscriteria voor de selectie van organisaties die aan de civiele dialoog mogen deelnemen, dienen zodanig te worden opgesteld dat een doorzichtige en democratische selectieprocedure tot stand komt. Het RC-EER steunt de door het Europees Economisch en Sociaal Comité vastgestelde toelatingscriteria voor Europese organisaties ⁽¹⁾.

3.2.3.3. Het RC-EER steunt het voorstel van de Commissie om een online database met gegevens over maatschappelijke organisaties op te zetten om meer openheid te bewerkstelligen en de dialoog met de instellingen te structureren. Actoren uit de civiele samenleving in de EVA-landen van de EER die tevens lid zijn van overkoepelende organisaties in de EU, zullen door de toenemende raadpleging vaker in staat zijn zich uit te spreken over zaken die voor de EER van belang zijn.

⁽¹⁾ CES 357/2002; Advies van het Economisch en Sociaal Comité over „Europese governance — een Witboek” (COM(2002) 428 def.)

3.2.4. De rol van het Europees Economisch en Sociaal Comité

3.2.4.1. In het witboek over governance schetst de Commissie de nieuwe rol van het Europees Economisch en Sociaal Comité (EESC) als een brug tussen de Europese instellingen en het maatschappelijk middenveld en dringt zij er bij het EESC op aan om zich proactiever op te stellen bij de beleidsvorming (zie de tijdens de Top van Nice goedgekeurde wijzigingen van artikel 257 van het EG-Verdrag).

3.2.4.2. Het EESC verschaft de civiele dialoog een officieel platform. Het EESC heeft zijn rol als forum voor dialoog en raadpleging voortdurend uitgebreid; zo slaagt het erin om ook die delen van het maatschappelijk middenveld bij de werkzaamheden van het Comité te betrekken die momenteel nog niet door zijn leden worden vertegenwoordigd. Het Comité doet dit momenteel door openbare evenementen en hoorzittingen te organiseren.

3.2.4.3. Op grond van de „osmose-procedure” mogen de leden van het Raadgevend Comité van de EVA alle stadia van de werkzaamheden van het EESC als waarnemers bijwonen, zodat zij van nabij kennis kunnen maken met EU-beleidsvorming. Dit is een voorbeeld van bijzonder vruchtbare en praktische EER-samenwerking die het RC-EER ten volle steunt.

3.2.5. Sociale partners

3.2.5.1. Het RC-EER hecht er grote waarde aan dat de bijzondere rol van de sociale partners binnen het maatschappelijk middenveld volstrekt duidelijk wordt omschreven. Het stelt het derhalve op prijs dat in het witboek uitdrukkelijk wordt gewezen op de invloedrijke positie van de sociale partners. Hun taak binnen de sociale dialoog illustreert uitstekend hoe het governance-beginsel op Europees niveau doeltreffend ten uitvoer wordt gelegd. De Europese sociale dialoog is krachtens de artikelen 137 en 138 van het Verdrag een mechanisme met quasi-wetgevende bevoegdheden. De deelnemers, bevoegdheden en procedures zijn duidelijk vastgelegd en de sociale dialoog geniet een quasi-grondwettelijke status⁽¹⁾. Deze dialoog onderscheidt zich door de bijzondere bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de zelfstandig opererende deelnemers. Hun rol en verantwoordelijkheden kunnen daarom niet naar andere beleidsterreinen worden uitgebreid of aan andere politieke actoren worden overgedragen. Het EESC blijft er dan ook op hameren dat het van cruciaal belang is een onderscheid te maken tussen de „sociale” en de „civiele” dialoog.

3.2.5.2. Organisaties van sociale partners in de EVA-landen van de EER zijn aangesloten bij de Europese werkgeversorganisaties UNICE en CEEP, alsmede bij het Europees Verbond van Vakverenigingen (EVV). Zo nemen zij rechtstreeks deel aan de intersectorale onderhandelingen in het kader van de sociale dialoog, hetgeen hen in staat stelt bijzondere invloed uit te oefenen op de sociale wetgeving in de EU/EER. Dit is voornamelijk van belang voor landen die geen EU-lid zijn, maar wel de communautaire wetgeving in acht moeten nemen.

3.2.6. Doeltreffender en doorzichtiger raadpleging

3.2.6.1. In het witboek wordt een „intensievere raadplegings- en dialoogcultuur” bepleit en benadrukt dat alle EU-in-

stellingen en nationale overheden zich extra moeten inzetten om, ter aanvulling van de institutionele besluitvorming, beter overleg te plegen over communautaire beleidsmaatregelen. Het RC-EER onderstreept dat het nodig is duidelijke criteria vast te stellen als waarborg voor de representativiteit en de legitimiteit van door de Commissie te raadplegen organisaties.

3.2.6.2. Een nieuwe overlegcultuur in de Europese Commissie zou voor burgers, sociale partners, lokale en regionale overheden, organisaties uit de civiele samenleving en andere actoren in de EVA-landen van de EER een uitbreiding van de inspraakmogelijkheden bij de communautaire besluitvorming inhouden. Het RC-EER dringt er bij de nationale overheden van de EVA-landen van de EER op aan diverse EER/EVA-vertegenwoordigers te ondersteunen bij actieve deelname aan de besluitvorming, zodat hun standpunten bekend worden en er rekening mee kan worden gehouden in het overlegproces van de Commissie.

3.3. Verbetering van beleid, regelgeving en uitvoering

3.3.1. Vereenvoudiging van wetgeving

3.3.1.1. De Commissie heeft ernaar gestreefd haar wetsvoorstellen tot essentiële elementen te beperken en tegelijkertijd meer ruimte te laten voor uitvoeringsmaatregelen om de technische details van deze voorstellen aan te vullen. Bovendien zal een programma worden opgestart om de vigerende communautaire wetgeving verder te vereenvoudigen en de lidstaten tevens aan te moedigen om nationale voorschriften waarmee uitvoering wordt gegeven aan EU-bepalingen te vereenvoudigen. Het RC-EER steunt de voorstellen in het witboek om het Europese wetgevingsproces te vereenvoudigen en te versnellen, aangezien de communautaire regels steeds ingewikkelder worden en zij de bestaande nationale regelgeving af en toe juist lijken uit te breiden, in plaats van deze te vereenvoudigen en te harmoniseren. Het RC-EER dringt er bij de EVA-landen van de EER op aan de werkzaamheden van de Europese Commissie nauwlettend te volgen en de nationale regels die voortvloeien uit EU-bepalingen te vereenvoudigen.

3.3.2. Combineren van verschillende beleidsinstrumenten

3.3.2.1. De laatste jaren is de traditionele EU-methode van harmonisatie van het recht aangevuld met soft law (akkoorden, verklaringen en gedragscodes) en soft integration. Van klassieke verordeningen, richtlijnen en besluiten die vanwege hun relevantie voor de EER zouden zijn geïntegreerd in EER-wetgeving, heeft zich een duidelijke verschuiving voorgedaan naar nieuwe beleidsinstrumenten zoals richtsnoeren, aanbevelingen, co-regulering en de open coördinatiemethode. Deze laten zich niet eenvoudig integreren in een juridisch bindend akkoord als de EER-overeenkomst. Nu de Commissie vastbesloten is ter aanvulling op wetgeving het gebruik van verschillende beleidsinstrumenten te bevorderen, moet worden nagedacht over de vraag hoe de dynamiek van de EER-overeenkomst kan worden gehandhaafd. Om overal in de EER voor parallelle ontwikkeling en gelijke mededingingsvoorwaarden te zorgen, dringt het RC-EER er bij de EVA-landen van de EER op aan ook rekening te houden met ontwikkelingen binnen de EU van niet-wetgevende aard die van invloed zijn op de interne markt of begeleidende beleidsmaatregelen.

⁽¹⁾ Artikelen 137 en 138 van het EG-Verdrag.

3.3.3. Regelgevende organen

3.3.3.1. Ter verbetering van de toepassing en handhaving van de regels in de Unie ijvert de Commissie voor het oprichten van meer sectorale regulerende organen met specifieke en vaste taken, naar analogie van het reeds bestaande Europees Bureau voor de geneesmiddelenbeoordeling (EMA) ⁽¹⁾ en de Europese Autoriteit voor voedselveiligheid. Het RC-EER acht het raadzaam dat EVA-landen van de EER het lidmaatschap verwerven van nieuwe regulerende organen die voor de EER van belang zijn en dat zij bijdragen aan het vaststellen van criteria voor het oprichten van deze organen.

3.3.3.2. Het RC-EER wil echter tot enige voorzichtigheid manen met betrekking tot het toenemende aantal zelfstandige Europese regulerende organen. Alvorens er een nieuw orgaan wordt opgezet, dient duidelijk te zijn dat dit aanzienlijke toegevoegde waarde oplevert en niet tot méér rompslomp en overbodige kosten leidt.

3.3.4. Comités van deskundigen

3.3.4.1. De complexiteit van het communautaire stelsel van comités van deskundigen en het gebrek aan informatie over hoe deze te werk gaan, hebben geleid tot wantrouwen bij de burger. Opdat het publiek meer vertrouwen krijgt in de wijze waarop beleidsmakers gebruikmaken van deskundigenadviezen, zal de Commissie richtsnoeren ontwikkelen om het systeem waarbij gebruik wordt gemaakt van deskundigen aan meer openbaar onderzoek en discussie bloot te stellen.

3.3.4.2. In artikel 99 van de EER-overeenkomst wordt de voorbereidende fase van besluitvorming in het kader van de EER geregeld. Wanneer de Commissie nieuwe wetgeving ontwikkelt voor een gebied waarop de EER-overeenkomst van toepassing is, dient zij krachtens dit artikel onmiddellijk formeel advies in te winnen bij deskundigen uit de EVA-landen van de EER, zoals zij ook deskundigen uit de Unie raadpleegt. Het RC-EER dringt er enerzijds bij de Commissie op aan om artikel 99 van de EER-overeenkomst volledig te benutten, en anderzijds bij de nationale overheden van de EVA-landen van de EER om nauw contact met de Commissie te houden over de toepassing van artikel 99.

3.3.4.3. Het RC-EER is groot voorstander van meer openheid over de wijze waarop adviezen van deskundigen bij de communautaire besluitvorming worden gebruikt. Het publiek in de EER zal hierdoor beter in staat zijn om een oordeel te vellen over het werk van de comités van deskundigen. Het RC-EER dringt er tegelijkertijd bij de EVA-landen van de EER op aan om te zorgen voor deskundige en actieve vertegenwoordigers in de comités van de Commissie waarin zij mogen participeren.

3.3.5. Betere tenuitvoerlegging en toepassing van het Gemeenschapsrecht op nationaal niveau

3.3.5.1. De impact van de regelgeving betreffende de interne markt is uiteindelijk afhankelijk van de bereidheid en het vermogen van de EER-landen om te zorgen voor doeltreffende,

volledige en tijdige omzetting en handhaving. Nu de Commissie zich inzet voor meer onderzoek naar eventuele schendingen van het Gemeenschapsrecht in de EU-lidstaten, zal ook de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA haar onderzoek in de EVA-landen van de EER wellicht intensiveren.

3.3.5.2. De EVA-landen van de EER zouden aan een betere omzetting en tenuitvoerlegging van wetgeving kunnen bijdragen door het recht van de Gemeenschap en de EER beter bekend te maken bij burgers, nationale rechtbanken en juristen. Om de omzetting en tenuitvoerlegging van wetgeving te verbeteren en te versnellen doet het Raadgevend Comité een beroep op de EVA-landen van de EER om deel te nemen aan de door de EU voorgestelde uitwisseling van goede praktijken op het gebied van uitvoeringsmaatregelen.

3.3.5.3. Naast ondernemingen krijgen ook nationale, regionale en lokale overheden in toenemende mate te maken met wet- en regelgeving in het kader van de interne markt, en vooral met de voorschriften inzake mededinging en overheidssteun. Informatie over en kennis van deze ontwikkeling is echter zo beperkt, dat voornoemde wettelijke bepalingen in een aantal gevallen onvoldoende worden toegepast door de overheid. Derhalve dringt het RC-EER er bij de nationale overheden op aan om verbetering te brengen in deze situatie.

3.4. Heroriëntatie van beleidslijnen en instellingen

3.4.1. Communautaire methode

3.4.1.1. Voor een beter beleid moet de Unie volgens de Commissie de communautaire methode nieuw leven inblazen. Door betere raadpleging en grotere betrokkenheid, meer openheid bij het gebruik van deskundigenadviezen en betere effectbeoordeling zou de Commissie een gerichter en selectiever gebruik moeten maken van haar initiatiefrecht.

3.4.1.2. Revitalisering van de communautaire methode zou uiteraard gunstig zijn voor de EVA-landen van de EER, aangezien de EER-overeenkomst is gebaseerd op de gedachte dat de communautaire methode de belangrijkste beleidsprocedure van de Gemeenschap vormt.

3.4.2. Comitéprocedures

3.4.2.1. De hoofdverantwoordelijkheid voor de tenuitvoerlegging van beleid en wetgeving ligt normaliter bij de Commissie, die hiertoe uitvoeringsbepalingen en -besluiten goedkeurt. Volgens het witboek dient de wijze waarop de Commissie deze uitvoerende maatregelen treft, te worden herzien. Wanneer besluiten gezamenlijk worden genomen door de Raad en het Europees Parlement zouden deze twee instellingen in gelijke mate moeten toezien op de tenuitvoerlegging hiervan, terwijl de Commissie de uitvoerende verantwoordelijkheid volledig op zich dient te nemen. Een eenvoudig juridisch mechanisme zou de wetgever in staat moeten stellen de maatregelen van de Commissie aan de wettelijk vastgelegde beginselen en politieke beleidslijnen te toetsen. De bestaande comitéstructuur — in het bijzonder die van de regelgevende en beheerscomités — zou hierdoor overbodig worden.

⁽¹⁾ Het Europees Bureau voor geneesmiddelenbeoordeling te Londen voert voorafgaand aan een besluit van de Commissie technische beoordelingen uit van verzoeken om goedkeuring van nieuwe medicijnen.

3.4.2.2. Beperking of eventuele geleidelijke opheffing van de formele comitéprocedures zou grote gevolgen hebben voor de EVA-landen van de EER. Artikel 100 van de EER-overeenkomst heeft de EVA toegang verschaft tot een groot aantal van deze comités. Deelname aan de „comitologie” vormt voor de EVA-landen van de EER een zeer belangrijk instrument voor het uitwisselen van standpunten en kennis met deskundigen van de EU-lidstaten en de Commissie. Het RC-EER juicht toe dat deze landen aan de communautaire comitéprocedures deelnemen en dringt er bij de EU op aan dat bij een eventuele hervorming van het comitologiesysteem rekening wordt gehouden met de standpunten van de EVA-landen van de EER.

4. Behoorlijk bestuur en maatschappelijke verantwoordelijkheid

4.1. Veranderende visies op de maatschappelijke rol van het bedrijfsleven en bezorgdheid over de gevolgen van globalisering hebben ertoe geleid dat het thema maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) sterk aan belang wint. Vakbonden, NGO's, de media en de burgers, alsook het bedrijfsleven zelf krijgen steeds meer oog voor het beleid van ondernemingen ten aanzien van allerlei sociale en milieuvraagstukken. Zowel nationaal als internationaal wordt er meer en meer op aangedrongen ondernemingen verantwoordelijk te stellen voor de ecologische en maatschappelijke gevolgen van hun activiteiten. Deze aandacht voor de verschillende dimensies van maatschappelijk verantwoord ondernemerschap heeft geleid tot een verzoek om bindende voorschriften of aanbevelingen betreffende talrijke aspecten van het optreden van bedrijven.

4.2. Elke samenleving is afhankelijk van winstgevende en concurrerende ondernemingen die werkgelegenheid en welvaart opleveren en bijdragen aan de continuïteit van hun sociale omgeving. Deze rol is cruciaal en vormt de kern van de maatschappelijke verantwoordelijkheid van een onderneming. Door de internationalisering en globalisering van het bedrijfsleven is dit begrip echter met nieuwe elementen uitgebreid. Steeds vaker worden niet alleen de financiële resultaten benadrukt, maar ook de **wijze waarop** deze zijn geboekt. Naast rentabiliteit wordt goed gedrag van een onderneming belangrijker. Een aantal internationale ondernemingen geven blijk van dit bewustzijn en leveren door middel van MVO-beleidslijnen en -programma's een actieve bijdrage aan de samenlevingen en gemeenschappen waarin zij actief zijn. Daarnaast zij gewezen op de belangrijke economische en sociale bijdrage van coöperaties en de non-profitsector.

4.3. Internationaal MVO staat al vele jaren hoog op de agenda van internationale organisaties. De Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) zorgde met haar fundamentele arbeidsnormen voor standaardisering, de OESO volgde met richtsnoeren voor multinationale ondernemingen, en het thema is binnen de Verenigde Naties aan de orde gesteld in het kader van de mondialisering en het Global Compact-initiatief van Kofi Annan. Ten slotte heeft ook de Europese Commissie in haar groenboek over maatschappelijk verantwoord ondernemen de vraag gesteld of MVO tevens door Europese regelgeving moet worden bevorderd.

4.4. Het RC-EER juicht het groenboek van de Commissie toe. Het document heeft een kritische discussie op gang gebracht over nieuwe manieren om MVO te bevorderen en voor bewustwording gezorgd. Het initiatief van de Commissie moet worden gezien tegen de achtergrond van de strategische doel-

stelling die de EU op de Top van Lissabon heeft geformuleerd, namelijk „de meest concurrerende en dynamische kenniseconomie ter wereld te worden, die in staat is duurzame economische groei te koppelen aan meer en betere banen en grotere sociale cohesie”. Het RC-EER herhaalt de aanbeveling van het RC-EVA om deze strategische doelstelling tevens door de EVA-landen te laten onderschrijven, zodat dit perspectief op alle 18 landen van de EER betrekking heeft.

4.5. MVO moet als een verbintenis voor de langere termijn en een strategische investering worden beschouwd, die samen met goede economische resultaten bijdraagt aan het duurzaam succes van een onderneming. „Ondernemingen zien in dat na de markt ook het concept en de praktijk van maatschappelijk verantwoord ondernemen moeten globaliseren. Zij ontdekken dat een eerlijke aanpak uiteindelijk ook zakelijk voordelig is”, aldus Kofi Annan, secretaris-generaal van de VN.

4.6. In haar groenboek behandelt de Europese Commissie de vraag van een nieuw Europees kader voor MVO. Ondernemingen maken deel uit van de samenleving en opereren in een sociale omgeving die gestalte krijgt door wetten en collectieve overeenkomsten die de arbeidsmarkt reguleren, de belangen van de sociale partners in gelijke mate veiligstellen en de werknemers beschermen. Dit wordt door alle betrokken partijen aanvaard en vormt in Europa de basis voor MVO, zonder dat dit ten koste gaat van het rechtskader (sociaal en milieubeleid).

4.7. In het licht van de huidige sociale regelgeving is het in Europa van groot belang een psychologisch klimaat tot stand te brengen waarin MVO een vaste plaats krijgt. Op Europees niveau kunnen ervaringen met succesvolle MVO-initiatieven worden uitgewisseld en kan MVO via bewustmaking worden geïntegreerd in bedrijfsplannen.

4.8. Vrijwillige actie (eventueel op basis van onderhandeling) is een van de grondbeginselen van MVO. Het opstellen van gedetailleerde bindende pan-Europese regels is niet raadzaam. Uniforme en gedetailleerde MVO-normen zouden ertoe kunnen leiden dat ondernemingen, en met name het MKB en bedrijven uit de „sociale economie”, in een keurslijf worden gedwongen. Ondernemingen moeten zelf in staat worden gesteld om passende, sectorspecifieke en nuttige maatregelen uit te werken die aansluiten bij hun specifieke situatie. Door de sociale partners vastgestelde algemene Europese beginselen zouden kunnen bijdragen tot een ruimere verspreiding van de reeds door veel ondernemingen toegepaste MVO-praktijken. Het RC-EER is er daarom groot voorstander van dat de sociale partners bepaalde aspecten van MVO nader uitwerken, bijvoorbeeld op het gebied van gezondheid en veiligheid op het werk of het bevorderen van gelijke kansen. Het communautaire kader voor MVO-beleid zou kunnen worden ontwikkeld op basis van gezamenlijke initiatieven en vrijwillige overeenkomsten tussen de sociale partners. De Commissie kan doorzichtigheid, samenhang en goede praktijken op dit terrein stimuleren door het bevorderen van een partnerschap tussen de belangrijkste actoren op het gebied van MVO.

4.9. Het RC-EER wijst op de bijzondere sociale en milieuverantwoordelijkheden van bedrijven die diensten van algemeen belang leveren en de verantwoordelijkheid om diensten (zoals drinkwater) in specifieke geografische gebieden te leveren.

4.10. Het RC-EER hecht er waarde aan dat de benadering van MVO coherent is met de aanpak van bedrijfsgedrag in verwante communautaire rechtsinstrumenten of beleidslijnen. Met name de huidige herziening van de Europese richtlijnen voor overheidsopdrachten en het opstellen van mededelingen van de Commissie over sociale en milieuaspecten van overheidsopdrachten zijn in dit verband van belang, evenals de voorstellen over milieuaansprakelijkheid. Het RC-EER acht het tevens raadzaam om de bepalingen inzake staatssteun te toetsen aan de ontwikkeling van sociale en milieuverantwoordelijkheden.

5. Samenvatting van de conclusies en aanbevelingen

5.1. Het RC-EER juicht het witboek over Europese governance toe en onderschrijft de vijf beginselen van goede governance die de Commissie voorstelt, aangezien daarin de beginselen van democratie en doorzichtigheid zijn vervat. Het RC-EER stelt echter vast dat in het witboek wordt voorbijgegaan aan de fundamentele problemen van governance, zoals de overgang van klassiek bestuur naar governance. Het RC-EER onderstreept dat om het even welke vernieuwing van communautaire beleidsprocessen en besluitvormingsmodellen implicaties voor de Europese Economische Ruimte heeft, aangezien voor de EER relevante EU-regelgeving in de EER-overeenkomst moet worden opgenomen.

5.2. Grotere betrokkenheid en meer openheid zijn twee van de hoekstenen van goede governance. Het Raadgevend Comité van de EER juicht het voorstel voor doorzichtiger werkmethode binnen de Europese instellingen dan ook toe en pleit voor meer doorzichtigheid en meer inspraak voor non-gouvernementele actoren, ook in het kader van de EER-samenwerking.

5.3. Het RC-EER onderstreept de belangrijke functie en verantwoordelijkheden van de sociale partners. De rol van de sociale partners bij de sociale dialoog is een uitstekend voorbeeld van het governance-beginsel op Europees niveau. Derhalve dient te worden erkend dat de sociale dialoog van groot belang is voor de vormgeving van het toekomstige Europa.

5.4. Het RC-EER is groot voorstander van het plan van de Commissie om gedurende alle fases van de beleidsvorming overleg te plegen met het maatschappelijk middenveld en onderschrijft het voorstel om een gedragscode op het gebied van raadpleging in te voeren. Er dient evenwel dringend een duidelijk onderscheid tussen „civiele dialoog” en „sociale dialoog” te worden gemaakt, zoals er tevens representativiteitscriteria moeten worden opgesteld voor de selectie van maatschappelijke organisaties die aan het overleg in het kader van de civiele dialoog mogen deelnemen.

5.5. Naar aanleiding van het feit dat de rol van regionale en lokale actoren in de EU aan belang heeft gewonnen, stelt het Raadgevend Comité van de EER vast dat de EER-overeenkomst geen bepalingen inzake samenwerking tussen lokale en regionale bestuurslagen binnen de EER bevat.

5.6. Met het oog op verbetering van de regelgeving steunt het Raadgevend Comité van de EER het voorstel van de Commissie om de Europese wetgeving te vereenvoudigen en spoort het de EVA-landen van de EER aan om — in navolging van de Europese Commissie — ook de nationale regels te vereenvoudigen waarmee Europese voorschriften ter uitvoering worden gebracht. De EVA-landen van de EER dienen eveneens deel te nemen aan de door de EU voorgestelde uitwisseling van goede praktijken op het gebied van uitvoeringsmaatregelen. Naast vereenvoudiging pleit het RC-EER voor een effectbeoordelingsmechanisme en een objectieve evaluatie van alternatieve wetgevingsmodellen. Om te zorgen voor parallelle ontwikkeling en gelijke concurrentievoorwaarden in de gehele EER, dienen de EVA-landen van de EER ook rekening te houden met ontwikkelingen in de EU van niet-legislatieve aard die van invloed zijn op de interne markt.

5.7. Het Raadgevend Comité van de EER onderstreept dat het voor de EVA-landen van de EER van groot belang is dat zij deel gaan uitmaken van voor de EER relevante nieuwe regelgevende organen en dat zij zorgen voor deskundige en actieve vertegenwoordigers in alle comités die voor EER/EVA-participatie openstaan. Daarnaast dringt het RC-EER er bij de EU op aan ervoor te zorgen dat bij een eventuele hervorming van het comitologiesysteem rekening wordt gehouden met de standpunten van de EVA-landen van de EER.

5.8. In het kader van mondiale en Europese governance hecht het Raadgevend Comité van de EER grote waarde aan het groenboek van de Europese Commissie over maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO), dat een kritische discussie over nieuwe manieren om MVO te bevorderen op gang heeft gebracht en voor bewustwording heeft gezorgd. Het vormt een belangrijke bijdrage aan de uitvoering van de strategie van Lissabon, die naar het oordeel van het RC-EER ook volledig dient te worden overgenomen door de EVA-landen van de EER. MVO dient als een vrijwillige (eventueel op onderhandeling gebaseerde) verbintenis voor de langere termijn en een strategische investering te worden beschouwd, die niet alleen aan goede economische resultaten maar ook aan het duurzame succes van een onderneming zal bijdragen. De Commissie zou door de bevordering van een partnerschap tussen de belangrijkste MVO-actoren een bijdrage kunnen leveren tot doorzichtigheid, samenhang en goede praktijken op dit terrein.

TOEZICHTHOUDENDE AUTORITEIT VAN DE EVA

BEKENDMAKING VAN DE TOEZICHTHOUDENDE AUTORITEIT VAN DE EVA

Bekendmaking van de Commissie inzake overeenkomsten van geringe betekenis die de mededinging niet merkbaar beperken in de zin van artikel 53, lid 1, van de EER-Overeenkomst (de minimis)

(2003/C 67/06)

A. De onderhavige bekendmaking is vastgesteld overeenkomstig de voorschriften van de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte (EER-Overeenkomst) en de Overeenkomst tussen de EVA-staten inzake de invoering van een Toezichthoudende Autoriteit en een Hof van Justitie (Overeenkomst betreffende de Toezichthoudende Autoriteit en het Hof).

B. De Europese Commissie heeft een bekendmaking vastgesteld inzake „Overeenkomsten van geringe betekenis die de mededinging niet merkbaar beperken in de zin van artikel 81, lid 1, van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap (de minimis)”⁽¹⁾. Dit niet-verbindende besluit definieert wanneer overeenkomsten tussen ondernemingen niet verboden zijn ingevolge artikel 81, lid 1, van het EG-Verdrag (EG).

C. De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA beschouwt voornoemd besluit als relevant voor de EER. Teneinde gelijke mededingingsvoorwaarden te handhaven en een uniforme toepassing van de mededingingsvoorschriften van de EER in de gehele Europese Economische Ruimte te verzekeren, stelt de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA de onderhavige bekendmaking vast uit hoofde van de bevoegdheid die zij ontleent aan artikel 5, lid 2, onder b), van de Overeenkomst betreffende de Toezichthoudende Autoriteit en het Hof. Zij is voornemens de beginselen en regels van deze bekendmaking te volgen bij de toepassing van de ter zake doende regels van de EER op afzonderlijke zaken.

D. Deze bekendmaking vervangt de vorige bekendmaking van de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA inzake overeenkomsten van geringe betekenis die niet onder artikel 53, lid 1, van de EER-Overeenkomst vallen⁽²⁾.

I

1. Artikel 53, lid 1, van de EER-Overeenkomst verbiedt overeenkomsten tussen ondernemingen die de handel tussen de Verdragsluitende partijen bij de EER-Overeenkomst ongunstig kunnen beïnvloeden en ertoe strekken of ten gevolge hebben dat de mededinging op het grondgebied waarop de EER-Overeenkomst van toepassing is, wordt verhinderd, beperkt of vervalst. Het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen heeft verduidelijkt dat het corresponderende artikel 81, lid 1, EG niet van toepassing is indien het effect van de overeenkomst op de intracommunautaire handel of op de mededinging niet merkbaar is. Krachtens het bepaalde van artikel 6 van de EER-Overeenkomst en artikel 3 van de Overeenkomst betreffende de Toezichthoudende Autoriteit en het Hof dient dit

beginsel eveneens te worden toegepast op de interpretatie van artikel 53, lid 1, van de EER-Overeenkomst. Derhalve is deze bepaling niet van toepassing wanneer de invloed op het handelsverkeer tussen de Verdragsluitende partijen bij de EER-Overeenkomst of op de mededinging niet merkbaar is.

2. In deze bekendmaking kwantificeert de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA met behulp van marktaandeeldrempels wat geen merkbare beperking van de mededinging in de zin van artikel 53 van de EER-Overeenkomst is⁽³⁾. Deze negatieve definitie van het begrip merkbaarheid impliceert niet dat overeenkomsten tussen ondernemingen die de in deze bekendmaking vermelde drempels overschrijden, de mededinging merkbaar beïnvloeden. Dergelijke overeenkomsten kunnen nog steeds een slechts te verwaarlozen effect op de mededinging hebben en zullen daarom niet altijd verboden zijn ingevolge artikel 53, lid 1, van de EER-Overeenkomst⁽⁴⁾.

3. Overeenkomsten zullen bovendien niet onder artikel 53, lid 1, van de EER-Overeenkomst vallen indien zij de handel tussen de Verdragsluitende partijen bij de EER-Overeenkomst niet in merkbare mate ongunstig kunnen beïnvloeden. Daarover gaat deze bekendmaking niet. Er wordt niet in gekwantificeerd wat niet een merkbaar effect op de handel vormt. Het wordt echter onderkend dat overeenkomsten tussen kleine en middelgrote ondernemingen, zoals omschreven in Besluit nr. 112/96/COL van de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA

⁽³⁾ De beslissingsbevoegdheid met betrekking tot afzonderlijke gevallen waarop artikel 53 van de EER-Overeenkomst van toepassing is, wordt overeenkomstig de voorschriften van artikel 56 van de EER-Overeenkomst verdeeld tussen de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA en de Europese Commissie. Per geval is slechts één autoriteit bevoegd.

⁽⁴⁾ Zie bijvoorbeeld het arrest van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen in de gevoegde zaken C-215/96 en C-216/96, Bagnasco (Carlos) tegen Banca Popolare di Novara en Casa di Risparmio di Genova e Imperia (1999), Jurispr. I-135, punten 34 en 35. Deze bekendmaking doet geen afbreuk aan de principes voor beoordeling onder artikel 53, lid 1, van de EER-Overeenkomst zoals weergegeven in de kennisgeving van de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA onder de titel „Richtsnoeren inzake de toepasselijkheid van artikel 53 van de EER-Overeenkomst op horizontale samenwerkingsovereenkomsten”, vastgesteld bij Besluit nr. 393/01/COL van de Toezichthoudende Autoriteit van 6 december 2001 (PB C 266 van 31.10.2002, blz. 1 en EER-supplement bij het PB nr. 55 van 31.10.2002, blz. 1), met name de punten 17 tot en met 31, en in de kennisgeving van de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA onder de titel „Richtsnoeren inzake verticale afspraken” (PB C 122 van 23.5.2002, blz. 1 en EER-supplement bij het PB nr. 26 van 23.5.2002, blz. 3, met name de punten 5 tot en met 20).

⁽¹⁾ PB C 368 van 22.12.2001, blz. 13.

⁽²⁾ PB L 200 van 16.7.1998, blz. 55, en EER-supplement bij het PB nr. 28 van 16.7.1998, blz. 13.

van 11 september 1996 ⁽⁵⁾ de handel tussen de Verdragsluitende partijen van de EER-Overeenkomst zelden op merkbare wijze ongunstig kunnen beïnvloeden. Kleine en middelgrote ondernemingen worden momenteel in dat besluit gedefinieerd als ondernemingen met minder dan 250 werknemers en met ofwel een jaaromzet niet groter dan 40 miljoen EUR ofwel een jaarlijks balanstotaal niet groter dan 27 miljoen EUR.

4. In gevallen die onder deze bekendmaking vallen zal de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA noch op verzoek, noch op eigen initiatief een procedure inleiden. Indien ondernemingen te goeder trouw aannemen dat een overeenkomst onder deze bekendmaking valt, zal de Autoriteit geen boetes opleggen. Hoewel de rechtbanken en autoriteiten van de EVA-staten niet aan deze bekendmaking gehouden zijn, is zij mede bedoeld als leidraad voor deze instanties bij de toepassing van artikel 53 van de EER-Overeenkomst.

5. Deze bekendmaking is ook van toepassing op besluiten van ondernemersverenigingen en op onderling afgestemde feitelijke gedragingen.

6. Deze bekendmaking doet geen afbreuk aan de uitlegging van artikel 53 van de EER-Overeenkomst en/of artikel 81 EG die door het EVA-Hof, het Hof van Justitie of het Gerecht van eerste aanleg van de Europese Gemeenschappen kan worden gegeven.

II

7. De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA is van mening dat overeenkomsten tussen ondernemingen welke de handel tussen Verdragsluitende partijen bij de EER-Overeenkomst ongunstig beïnvloeden, de mededinging niet merkbaar beperken in de zin van artikel 53, lid 1, van de EER-Overeenkomst:

a) indien het gezamenlijke marktaandeel van de partijen bij de overeenkomst op geen van de relevante markten waarop de overeenkomst van invloed is, groter is dan 10 %, voorzover de overeenkomst is gesloten tussen ondernemingen die daadwerkelijke of potentiële concurrenten zijn op één of meer van deze markten (overeenkomsten tussen concurrenten) ⁽⁶⁾;

⁽⁵⁾ PB L 42 van 13.2.1997, blz. 33 en EER-supplement bij het PB nr. 7 van 13.2.1997, blz. 1. Dit besluit komt overeen met Aanbeveling 96/280/EG van de Europese Commissie, PB L 107 van 30.4.1996, blz. 4. Naar verwachting zal de Europese Commissie haar aanbeveling herzien om het jaarlijks drempelbedrag voor de omzet van 40 miljoen EUR te verhogen tot 50 miljoen EUR en het jaarlijks drempelbedrag voor het balanstotaal van 27 miljoen EUR te verhogen tot 43 miljoen EUR.

⁽⁶⁾ Voor wat moet worden verstaan onder daadwerkelijke of potentiële concurrenten, wordt verwezen naar de kennisgeving van de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA, onder de titel „Richtsnoeren inzake de toepasselijkheid van artikel 53 van de EER-Overeenkomst op horizontale samenwerkingsovereenkomsten” (cf. voetnoot 4), punt 9. Een onderneming wordt als een daadwerkelijke concurrent beschouwd, indien zij hetzij actief is op dezelfde relevante markt, dan wel zonder de overeenkomst kan overschakelen op de productie van de relevante producten en deze op korte termijn op de markt kan brengen zonder aanzienlijke bijkomende kosten te maken of risico's te lopen in antwoord op een geringe en duurzame verhoging van de relatieve prijzen (onmiddellijke substitueerbaarheid aan de aanbodzijde). Een onderneming wordt als een potentiële concurrent beschouwd indien er bewijzen voorhanden zijn dat deze onderneming zonder de overeenkomst in staat zou zijn de vereiste extra investeringen te doen of andere noodzakelijke omschakelingskosten te maken om de relevante markt te kunnen betreden — en dat waarschijnlijk ook werkelijk zou doen —, in antwoord op een geringe en duurzame verhoging van de relatieve prijzen.

b) indien het marktaandeel van elk van de partijen bij de overeenkomst op geen van de relevante markten waarop de overeenkomst van invloed is, groter is dan 15 %, voorzover de overeenkomst is gesloten tussen ondernemingen die geen daadwerkelijke of potentiële concurrenten zijn op één of meer van deze markten (overeenkomsten tussen niet-concurrenten).

In gevallen waarin het moeilijk is de overeenkomst aan te merken als hetzij een overeenkomst tussen concurrenten, hetzij een overeenkomst tussen niet-concurrenten, is de drempel van 10 % van toepassing.

8. Indien op een relevante markt de mededinging wordt beperkt door het cumulatieve effect van door diverse leveranciers of distributeurs aangegane overeenkomsten voor de verkoop van goederen of diensten (cumulatief marktafschermings-effect van parallelle netwerken van overeenkomsten die soortgelijke effecten op de markt hebben), worden de in punt 7 vastgestelde drempels voor het marktaandeel verlaagd tot 5 % voor zowel overeenkomsten tussen concurrenten als overeenkomsten tussen niet-concurrenten. Individuele leveranciers of distributeurs met een marktaandeel van niet meer dan 5 % worden in het algemeen niet geacht in aanzienlijke mate bij te dragen tot een cumulatief marktafschermingseffect ⁽⁷⁾. Het is onwaarschijnlijk dat een cumulatief marktafschermingseffect optreedt als minder dan 30 % van de relevante markt wordt bestreken door parallelle (netwerken van) overeenkomsten met soortgelijke effecten.

9. De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA is voorts van mening dat overeenkomsten de mededinging niet beperken indien de in de punten 7 en 8 vermelde drempels van respectievelijk 10 %, 15 % en 5 % gedurende twee achtereenvolgende kalenderjaren met niet meer dan twee procentpunten worden overschreden.

10. Om het marktaandeel te berekenen, moet de relevante markt worden bepaald. Deze wordt gevormd door de relevante productmarkt en de relevante geografische markt. Bij het bepalen van de relevante markt moet worden gelet op de bekendmaking van de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA inzake de bepaling van de relevante markt voor het mededingingsrecht van de EER ⁽⁸⁾. De marktaandelen dienen te worden berekend op basis van cijfers betreffende de waarde van de verkopen of, indien toepasselijk, waarde van de aankopen. Wanneer geen waardecijfers beschikbaar zijn, kan gebruik worden gemaakt van ramingen die op andere betrouwbare markt-informatie, waaronder volumecijfers, gebaseerd zijn.

⁽⁷⁾ Zie ook de kennisgeving van de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA onder de titel „Richtsnoeren inzake verticale afspraken” (PB C 122 van 23.5.2002, blz. 1 en EER-supplement bij het PB nr. 26 van 23.5.2002, blz. 7, met name de punten 73, 142, 143 en 189). Terwijl in de richtsnoeren inzake verticale beperkingen met betrekking tot sommige beperkingen niet alleen naar het totale, maar ook naar het gebonden marktaandeel van een bepaalde leverancier of distributeur wordt verwezen, hebben alle in deze bekendmaking genoemde marktaandeldrempels betrekking op totale marktaandelen.

⁽⁸⁾ PB L 200 van 16.7.1998, blz. 55, en EER-supplement bij het PB nr. 28 van 16.7.1998, blz. 3.

11. De punten 7, 8 en 9 zijn niet van toepassing op overeenkomsten die één of meer van de onderstaande „hard-core”-restricties bevatten:

- 1) betreffende overeenkomsten tussen concurrenten zoals gedefinieerd in punt 7, restricties die, op zich of in combinatie met andere factoren waarover de partijen controle hebben, direct of indirect, tot doel hebben ⁽⁹⁾:
 - a) de prijzen bij verkoop van de producten aan derden vast te stellen;
 - b) de productie of de verkoop te beperken;
 - c) markten of klanten toe te wijzen.
- 2) betreffende overeenkomsten tussen niet-concurrenten zoals gedefinieerd in punt 7, restricties die, op zich of in combinatie met andere factoren waarover de partijen controle hebben, direct of indirect, tot doel hebben:
 - a) de beperking van de mogelijkheden van de afnemer tot het vaststellen van zijn verkoopprijs, onverlet de mogelijkheid voor de leverancier om een maximumprijs op te leggen of een verkoopprijs aan te raden mits deze prijzen niet ten gevolge van door een van de partijen uitgeoefende druk of gegeven prikkels hetzelfde effect hebben als een vaste prijs of minimumprijs;
 - b) de beperking van het gebied waarin of de klanten waar aan de afnemer de contractgoederen of -diensten mag verkopen, met uitzondering van onderstaande beperkingen die geen „hard-core”-restricties zijn:
 - de beperking van de actieve verkoop in het exclusieve gebied of aan de exclusieve klantenkring, gereserveerd voor de leverancier of door de leverancier aan een andere afnemer toegewezen, wanneer deze beperking niet de verkoop door de klanten van de afnemer belemmert;
 - de beperking van de verkoop aan eindgebruikers door een op het groothandelsniveau werkzame afnemer;
 - de beperking van de verkoop aan niet-erkende distributeurs door de leden van een selectief distributiestelsel; en
 - de beperking van de mogelijkheden van de afnemer om componenten, welke voor verwerking geleverd zijn, te verkopen aan klanten die de componenten zouden gebruiken om gelijkaardige goederen te produceren als de door de leverancier geproduceerde goederen;

⁽⁹⁾ Zonder afbreuk te doen aan situaties van gezamenlijke productie, met of zonder gezamenlijke distributie, zoals gedefinieerd in artikel 5, lid 2, van het besluit waarnaar wordt verwezen in punt 6 van bijlage XIV van de EER-Overeenkomst en artikel 5, lid 2, van het besluit waarnaar wordt verwezen in punt 7 van bijlage XIV van de EER-Overeenkomst (respectievelijk Verordening (EG) nr. 2658/2000 van de Commissie en Verordening (EG) nr. 2659/2000 van de Commissie, PB L 304 van 5.12.2000, blz. 3 en 7).

- c) de beperking van de actieve of passieve verkoop aan eindgebruikers door de op het detailhandelsniveau werkzame leden van een selectief distributiestelsel, zonder afbreuk te doen aan de mogelijkheid om een lid van het stelsel te verbieden vanuit een niet-erkende plaats van vestiging werkzaam te zijn;
 - d) de beperking van onderlinge leveringen tussen distributeurs binnen een selectief distributiestelsel, ook wanneer de distributeurs op verschillende handelsniveaus werkzaam zijn;
 - e) de beperking, overeengekomen tussen een leverancier van componenten en een afnemer die deze componenten verwerkt, ingevolge waarvan de leverancier gehinderd wordt in zijn mogelijkheden om de componenten als vervangingsonderdelen te verkopen aan eindgebruikers of aan herstellende of andere verrichters van diensten aan wie de afnemer niet de reparatie of het onderhoud van zijn goederen heeft toevertrouwd.
- 3) betreffende overeenkomsten tussen concurrenten zoals gedefinieerd in punt 7, indien de concurrenten met het oog op de toepassing van de overeenkomst werkzaam zijn in een verschillend stadium van de productie- of de distributieketen, één of meer van de hierboven onder 1 en 2 opgesomde „hard-core”-restricties.

12.

- 1) Voor de toepassing van deze bekendmaking omvatten de termen „onderneming”, „partij bij de overeenkomst”, „distributeur”, „leverancier” en „afnemer” de respectievelijk met hen verbonden ondernemingen.
- 2) „Verbonden ondernemingen” zijn:
 - a) ondernemingen waarin een partij bij de overeenkomst rechtstreeks of middellijk:
 - hetzij de bevoegdheid heeft meer dan de helft van de stemrechten uit te oefenen;
 - hetzij de bevoegdheid heeft meer dan de helft van de leden van de raad van toezicht, van de raad van bestuur of van de krachtens de wet tot vertegenwoordiging bevoegde organen te benoemen;
 - hetzij het recht heeft de zaken van de onderneming te leiden;
 - b) ondernemingen die ten aanzien van een partij bij de overeenkomst rechtstreeks of middellijk over de onder a) bedoelde rechten of bevoegdheden beschikken;

- c) ondernemingen waarin een onderneming als bedoeld onder b) rechtstreeks of middellijk over de onder a) bedoelde rechten of bevoegdheden beschikt;
 - partijen bij de overeenkomst of hun respectieve verbonden ondernemingen als bedoeld onder a), b), c) of d), of
 - d) ondernemingen waarin één partij bij de overeenkomst gezamenlijk met één of meer van de ondernemingen als bedoeld onder a), b) of c), of waarin twee of meer van de laatstgenoemde ondernemingen gezamenlijk over de onder a) bedoelde rechten of bevoegdheden beschikken;
 - e) ondernemingen waarin over de onder a) bedoelde rechten of bevoegdheden gezamenlijk wordt beschikt door:
 - één of meer van de partijen bij de overeenkomst of één of meer van de met hen verbonden ondernemingen als bedoeld onder a), b), c) of d) en één of meer derde partijen.
- 3) Voor de toepassing van punt 2, onder e), wordt het marktaandeel van de aldaar bedoelde ondernemingen gelijkelijk verdeeld over alle ondernemingen die over de in punt 2, onder a), bedoelde rechten of bevoegdheden beschikken.
-

MEDEDELING

Op 21 maart 2003 wordt in het *Publicatieblad van de Europese Unie* C 68 A de „Gemeenschappelijke rassenlijst voor groentegewassen — Vijftiende aanvulling bij de eenentwintigste volledige uitgave” gepubliceerd.

Abonnees van het Publicatieblad ontvangen gratis een exemplaar naar gelang van het aantal en van de ta(a)l(en) van hun abonnement(en). Hun wordt verzocht onderstaande bestelbon, naar behoren ingevuld, met opgave van hun abonneenummer (code aan de linkerkant van elk etiket, beginnende met O/.), te retourneren. Dit gratis aanbod geldt gedurende een jaar, met ingang van de verschijningsdatum van het betrokken Publicatieblad.

Niet-abonnees kunnen dit Publicatieblad tegen betaling verkrijgen bij een van onze verkoopkantoren (zie achterzijde).

Het Publicatieblad kan net als alle Publicatiebladen (L, C, CE) gratis op de website <http://europa.eu.int/eur-lex> worden geraadpleegd.

BESTELBON

Bureau voor officiële publicaties der Europese Gemeenschappen

Dienst Abonnementen
2, rue Mercier
L-2985 Luxemburg

Mijn abonneenummer is: O/.

Gelieve mij . . . gratis exempla(a)r(en) van het **Publicatieblad C 68 A/2003**, waarop ik recht heb door mijn abonnement(en), toe te sturen.

Naam:

Adres:

.....

Datum: Handtekening: